

АПК
БЕЗ СПАСЫЛАК НА СТЫХІЮ
2 стар.

ГАСЦЁЎНЯ
«КАСМІЧНЫ АРХІЎ» АВІЛАВА
3 стар.

АЛІМПІЙСКАЯ ХРОНІКА
3 стар.

СПАДЧЫНА
ЛЕГЕНДЫ ПРА БЕЛАРУСКІЯ БАЛОТЫ
5 стар.

АСОБА
СУСТРЭЧЫ
3 Валянцінам ЖДАНОВІЧАМ
4—5 стар.

БЕЛАРУСКАЯ МЕНШАСЦЬ У ПОЛЬШЧЫ
6 стар.

АБАВЯДАННЕ Леаніга МАРАКОВА
«КАНІКУЛЫ»
7 стар.

СЮРПРЫЗЫ
«ЗАЛАТОГА ЛОКАНА»
3 стар.

ЗАХАВАЙ
ТРАДЫЦЫЮ: ВЯЛІКДЗЕНЬ...
8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

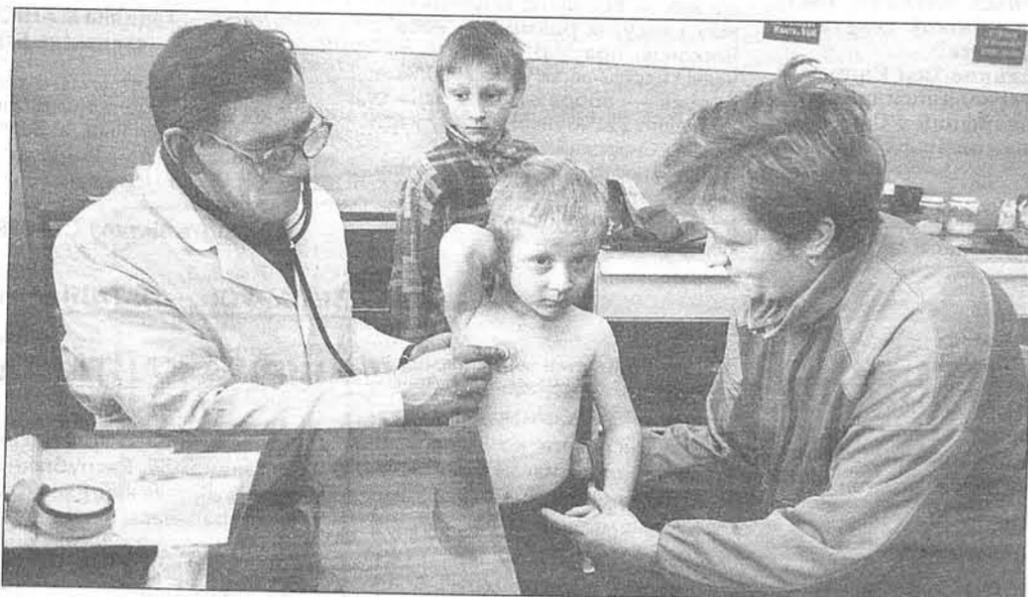
Голас Радзімы

26 красавіка 2000 года
Цана 75 рублёў

№ 17 (2679)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі
Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

26 КРАСАВІКА — 14-Я ГАДАВІНА ЧАРНОБЫЛЬСКОЙ ТРАГЕДЫІ

● Раман КАБЯК, БелТА.

Чарнобыльская трагедыя сур'езна адбіваецца на здароўі і самаадчуванні людзей, якія пражываюць у забруджанай радыенуклідна-мі зоне. Узростае колькасць сардэчна-сасудзістых, эндакрынных і анкалагічных захворванняў. Асаблівы ўдар «нябачны вораг» наносіць дзецям, паслабляючы іх імунную сістэму. Адчуваецца востры недахоп

танных лекаў. Пры тым, што ў Беларусі некалькі медыцынскіх ВНУ, у многіх амбулаторыях няма дыпламаваных урачоў.

У Радзігераўскай урачэбнай амбулаторыі Лунінецкага раёна працуе сем чалавек медыцынскага персаналу, яе наведваюць каля паўтары тысячы чалавек, але і тут восьмью год няма ўрачэбна-тэрапеўта. Яго функцыі выконвае фельчар вышэйшай катэгорыі, медык з 28-гадо-

вым стажам Іван Піліпцэвіч. Калі б не дапамога перасо-вальных спецыялізаваных медыцынскіх брыгад і арганізацыі Чырвонага Крыжа, мясцовым медыкам працаваць было б яшчэ складаней.

НА ЗДЫМКУ: на прыёме ў Івана ПІЛІПЦЭВІЧА работніца жывёлагадоўчай фермы Людміла АЦІБОР з сынамі Сашам і Антонам.

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

На Беларусі Сусветны дзень помнікаў і гістарычных мясцін адзначаецца з 1984 года. Старшыня Камітэта па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Дзмітрый БУБНОЎСКІ і старшыня Камітэта па рэстаўрацыі і кансервацыі помнікаў Васіль АБЛАМСКІ сустрэліся з журналістамі.

РЭСТАЎРАЦЫЯ...

Дзмітрый Бубноўскі падкрэсліў, што ў савецкія часы архітэктурныя помнікі разбураліся ці не даглядаліся з-за ідэалагічных меркаванняў. Пануючая ідэалогія ваяўнічага атеізму зрабіла магчымымі зніжэнні адносін да культурных збудаванняў. У іх месціліся збожжасховішчы, жывёлагадоўчыя фер-

мы. У палацах жа — Дамы адпачынку, санаторыі (самы вядомы ў замку Радзівілаў, што ў Нясвіжы). Тэхнічны стан збудаванняў з прычыны ўзаемадзеяння прыродных, сацыяльных фактараў пастаянна пагаршаўся. І сёння большасць архітэктурных і гістарычных будынкаў знаходзіцца ў незадавальняючым

стане. А іх рэстаўрацыя ўскладняецца неспрыяльнымі сацыяльна-эканамічнымі ўмовамі. Але яна адбываецца.

Рэстаўрацыя і аднаўленне маюць некалькі аспектаў. Першае — гэта стварэнне належнай прававой базы. Дзмітрый Бубноўскі падкрэсліў, што закон РБ аб ахове гістарычнай спадчыны — адзін з лепшых у Еўропе. Гэта адзначана і на міжнародным узроўні, у прыватнасці, у Савец Еўропы. Другі аспект — пошукі інвестараў для рэстаўрацыйных і аднаўленчых работ. Прыкладам такога падыходу з'яўляецца дзейнасць акцыянернага таварыства «Стары Мінск», якое займаецца рэканструкцыяй Верхняга горада ў сталіцы.

(Заканчэнне на 2-й стар.).

АКТУАЛЬНА

ВІЗІТ ІМКЛІВЫ І ЗАГАДКАВЫ

● Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

Прыезд расійскага прэзідэнта Уладзіміра Пуціна ў Беларусь даў падставы айчынным афіцыйным палітыкам разважаць пра перспектывы Саюза Беларусі і Расіі з павялічаным энтузіязмам. Прычым эмоцыі і эйфарыя ад таго, што свой першы замежны візіт У. Пуцін здзейсніў менавіта ў Мінск, нават засціпаюць факталагічную інфармацыю. У Беларусі ўбачылі ў першай паездцы расійскага прэзідэнта знакавасць і сімвалічнасць. Маўляў, Расія абрала менавіта Беларусь прыярытэтам сваёй знешняй палітыкі. На самай справе перацэньваецца факт прыезду У. Пуціна ў Мінск не трэба.

Нельга забываць, што праграма знаходжання прэзідэнта Расіі ў Беларускай сталіцы не была вядомая да самага апошняга моманту і цалкам залежала ад праграмы яго знаходжання ў Лондане, куды У. Пуцін накіраваўся непасрэдна з мінскага аэрапорта. У выніку на Беларускай зямлі расійскі прэзідэнт і свет яго чыноўнікаў знаходзіліся толькі некалькі гадзін, пасля чаго паспяшаліся на важную сустрэчу з Тоні Блэрам. Калі прааналізаваць расійскую прэсу, то нельга не заўважыць, што асноўная частка рэпартажаў пра ваяж У. Пуціна па Еўропе датычыць менавіта перамоў у Лондане. Пра Беларусь у расійскіх СМІ згадваецца толькі ўскосна. Прычына гэтага ў тым, што расійскі бок больш цвяроза ацэньвае вынікі перамоў у Мінску. Расія лічыць візіт У. Пуціна ў Беларусь не больш, чым жэстам ветлівасці новага прэзідэнта ў бок Беларусі і яе кіраўніцтва. Гэта і зразумела: Беларусь з'яўляецца нязменным і адначасова адзіным пастаянным саюзнікам Расіі на знешняй арэне.

Вынікі перамоў у Мінску таксама не даюць падстаў гаварыць пра нейкія кардынальныя змены ці зрухі ў адносінах дзвюх краін. Шырокаму колу грамадзян так і невядома, пра што дакладна гаварылі абодва прэзідэнты, у якім характары вялася размова і да якіх дамоўленасцей яны прыйшлі. На кароткім брыфінгу ў рэзідэнцыі «Заслаўе» і У. Пуцін, і А. Лукашэнка былі нешматслоўнымі і абмежаваліся дзяржурнымі і вельмі агульнымі вы-

казваннямі. Напрыклад, У. Пуцін сказаў: «Мы з Аляксандрам Рыгоравічам аналізавалі сітуацыю па рэалізацыі Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы, будавалі планы на бліжэйшую будучыню. Размова ў асноўным вялася аб маючым адбыццэ пасаджэнні саюзнага Савета Міністраў 25 красавіка, яго парадку дня. Акрамя таго, мы гаварылі пра выбарне саюзнага парламента, прыняцце Канстытуцыйнага акта, а таксама пра сіхранізацыю нашай дзейнасці ў знешняй палітыцы, сферы ваенна-тэхнічнага супрацоўніцтва і, зразумела, у эканамічнай сферы. Бо эканоміка — гэта падмурак, на якім павінны будавацца нашы ўзаемаадносіны. Гэта прыярытэты накірунак нашай дзейнасці. Усе пытанні дыскусіраваліся, і па некаторых мы дасягнулі дамоўленасцей. Можна сказаць, мы дасягнулі ўзроўню падрыхтоўкі дакументаў, якія будуць падпісаны ў бліжэйшы час».

Аляксандр Лукашэнка, у сваю чаргу, заявіў: «Прыезд прэзідэнта Расіі ў нашу краіну, калі можна так сказаць, першы яго замежны візіт. Гэта сімвалічна. Гэта сведчыць, што шлях, які пройдзены яшчэ з першым прэзідэнтам Расіі Барысам Ельцыным, а потым з Уладзімірам Пуціным, пройдзены не дарэмна. Сёння наўрад ці трэба глыбока канкрэтызаваць нашыя дамоўленасці. Але я лічу, што ўнесены значны ўклад у развіццё Дагавора аб стварэнні Саюзнай дзяржавы. Мы і далей будзем гэта рабіць. Гэта не блеф. Мы пабудуем годную Саюзную дзяржаву, трывалы саюз, які быў невядомы на сучаснай постсавецкай прасторы».

Такім чынам, у словах прэзідэнтаў шмат эмоцый, але мала інфармацыі, якая б пралівала святло на характар і тэмы іх перамоў. Пасля прыезду У. Пуціна ў Беларусь з дакладнасцю можна казаць толькі пра тое, што Масква мае інтарэс да Беларусі. І ён быў прадэманстраваны. Масква імкнецца мець уплыў на Беларусь, прынамсі, як і на Украіну, куды Пуцін паляцеў з Вялікабрытаніі. Але характар інтарэсу расійскіх палітыкаў у адносінах да Беларусі, верагодна, выявіцца пасля 25 красавіка, а, можа, нават і пазней.

ВЕСТКІ З СУПОЛАК: РАСІЯ

Наша таварыства Беларускай культуры дамовілася з адной з ніжнегародскіх газет аб выдзенні спецыяльнай рубрыкі. Мяркуем змяшчаць там і матэрыялы з «Голасу Радзімы». Абавязкі

перакладчыка ўзяў на сябе А. Бараховіч.

Ю. ПЛЯШКЕВІЧ,
старшыня праўлення
Ніжнегародскай абласной
арганізацыі Беларускай культуры.

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

ЛАЗЕРНЫ «ПАТРУЛЬ»

ТВОРЧЫЯ СУСТРЭЧЫ З Інай СНАРСКАЙ У МІНСКУ

РЭСТАЎРАЦЫЯ...

Пачатак на 1-й стар.

Падчас рэстаўрацыйных работ таварыства да яго былі пэўныя прэтэнзіі. Але дзяржаўны ўкладанні ў рэстаўрацыю Верхняга горада складаюць толькі 5—7 працэнтаў. Адна з магчымасцей захаваць некаторыя будынкi — перадаць аб'екты ў прыватную ўласнасць з умовай іх рэстаўрацыі. Прыклады такога падыходу ёсць у Полацку, Мінску.

Вельмі дапамагае ў аднаўленні архітэктурных помнікаў удзел у гэтай справе мясцовых улад. Так, па словах Васіля Абламскага, для рэстаўрацыі драмтэатра ў Магілёве мясцовы аблвыканкам выдзеліў 600 мільёнаў рублёў (з дзяржбюджэту атрымалі толькі 120 мільёнаў рублёў).

Адной з галоўных праблем з'яўляецца захаванне інтэлектуальнага патэнцыялу ў галіне аховы помнікаў архітэктуры. Маецца на ўвазе не толькі стварэнне ўмоў для працы архітэктараў, мастакоў, рэстаўратораў, але і наладжанне быту творцаў.

На адселеных, забурджаных радыяцыйнай тэрыторыях таксама засталіся помнікі архітэктуры. Магчыма, некаторыя культурныя будовы пасля правядзення дэактывацыі і кансервацыі будуць перанесены ў «чыстыя» раёны на месца разбураных у савецкія часы храмаў.

А цяпер пра Гальшанскі замак, у мінулым уласнасць Сапегаў. Наступныя пасля магнатаў гаспадары разбуралі будынак, прадавалі з яго цэглу. За польскім часам у рэштках замка размяшчалася жывёлагадоўчая ферма. На пачатку 80-х знайшлі сродкі, каб вывезці ферму. Далей неабходна было праводзіць кансервацыю. Але скончыць яе, тым больш правесці рэстаўрацыю не ўдалося. Няма бюджэтных сродкаў. А камерцыйнай цікавасці аб'ект не ўяўляе. На сённяшні дзень там няма нават аховы. Замак разбураецца.

Косаўскаму палацу пашанцавала больш. Існуе прапанова аднаго прадпрыемства (Д. Бубноўскі адмовіўся назваць яго) прыняць палац ва ўласнасць з умовай адрэстаўраваць яго і ўсю сядзібную тэрыторыю. На гэты конт прынята станоўчае рашэнне Брэсцкага аблвыканкама. Але з'явілася нечаканая складанасць: зямля парку з'яўляецца часткова ўласнасцю дзяржавы, часткова калгаса, выканкама. Таму вырашэнне пытання замаруджана.

Дзяржава зацікаўлена, каб да рэстаўрацыі архітэктурных каштоўнасцей далучаліся прадпрыемствы ўсіх форм уласнасці. Відавочна, што дзяржбюджэт не можа справіцца з усімі праблемамі. Закон прадугледжвае, што прадпрыемства можа не заплаціць у бюджэт тры працэнты сваіх падаткаў на прыбытак, калі ўнясе суму, эквівалентную гэтай, на рэстаўрацыю аб'ектаў архітэктуры ў якасці спонсарскай дапамогі. Але афармленне падатковых дэкларацый такое складанае, што ў рэшце рэшт вытворцы адмаўляюцца ад дабрачыннасці. Дзмітрый Бубноўскі паведаміў, што ў хуткім часе павінен адбыцца прэзэдэнт укладу сродкаў у якасці ахвяраванняў на рэстаўрацыю Спасаўскага сабора Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра ў Полацку. Калі ў нашай краіне з'явіцца значная колькасць заможных людзей, магчыма, ахвяраваць на культуру стане прэстыжней, чым на нешта іншае.

Алена СПАСЮК.

Дакладны кантроль чысціні атмасферы беларускай сталіцы з нядаўняга часу вядуць вучоныя-фізікі Нацыянальнай акадэміі навук. У цэнтры Мінска ўстаноўлена спецыяльная станцыя, на якой з дапамогаю лазернага праменя праводзіцца лазернае зандзіраванне атмасферы. Лазерны прамень «патрулюе» тэрыторыю Мінска ў радыусе 35 кіламетраў. Створана гэтак унікальнае абсталяванне спецыялістамі лабараторыі оптыкі расейскага асяроддзяў Інстытута фізікі імя Б. І. Сцяпанова.

НА ЗДЫМКУ: кіраўнік групы лазернага зандзіравання атмасферы Анатоль ЧАЙКОУСКІ праводзіць настройку лазернай станцыі перад пачаткам працы.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

«ГАРЫ, ГАРЫ, МОЙ ТАНЕЦ НА ВУГЛЯХ...»

АД РЕДАКЦЫ

Пра тое, што меркаваўся прыезд Іны Снарскай на Беларусь, чытачы «Голасу Радзімы» ведалі з рубрыкі «3 пошты Яўгена Лецкі». І ён адбыўся.

Менавіта Яўген Лецкі зрабіў належнае, каб забяспечыць сумоўнасць паэты са сваімі чытачамі-слухачамі. Такіх сустрэч на працягу пяці дзён было каля дзесяці. Пачаліся ж яны ў Беларуска-дзяржаўным тэхналагічным універсітэце.

Выступала Іна таксама перад студэнтамі і выкладчыкамі Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага універсітэта, дзе працуе слова пра яе творчасць сказаў вядомы крытык, драматург і празаік, загадчык кафедры роднай мовы і літаратуры Пятро Васючэнка.

А на філфаку Белдзяржуніверсітэта Іну вітаў доктар навук, загадчык кафедры тэорыі літаратуры, даследчык украінска-беларускага пабрацімства Вячаслаў Рагойша. Асабліва зацікаўленыя слухачы былі сярод выпускнікоў сёлетняга курса ўкраінстаў.

Знаходжанне Іны Снарскай на Беларусі завяршылася ўрачыстай вечарынай у Саюзе беларускіх кампазітараў.

УРАЖАННІ

Маё знаёмства з паэтэсай Інай Снарскай адбылося на журфаку

БДУ. Яно вельмі ўразапа. Прадстаўляў яе намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў паэт Навум Гальпяровіч. Тыя, хто запоўніў залу, убачылі натхнёны, крыху ўсхваляваны твар і позірк вялікіх вачэй, здольных, здавалася, зазірнуць у самую глыбіню чалавечай душы.

Родны горад Іны Снарскай — Полацк. Цяпер жыве ў Палтаве. А Беларусь захавалася ў снах, у душы і ў вершах.

«Я чую іх па-беларуску, — кажа яна. — Вершы не ведаюць межы і часу, іх радзіма — неба». Бясконцы прастор нябеснай вышыні і нястрыманая ў сваім палёце птушка — вобразы, што займаюць адно з асноўных месцаў у паэзіі Іны Снарскай.

Іна Снарская прафесійна займаецца тэлежурналістыкай, яна — член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Тое, што стварае Іна Снарская, захоўвае светлую энергетыку яе душы. «Гары, гары, мой танец на вуглях», — так пачынаецца адзін з яе вершаў. «Танец на вуглях» — жыццё Іны, наша жыццё, якое часам так балюча раниць і абпальвае, імкліва некуды бяжыць, нават не даючы магчымасці азірнуцца, спыніцца, падумаць: для чаго ўсё... Але яно дорыць нам каханне і хвіліны шчасця, у кожнага розныя і ў розны час...

Таццяна ІВАНЮК, студэнтка БДУ.

НА ЗДЫМКУ: фрагмент спаткання ў Саюзе беларускіх кампазітараў. Скрыпачка з Вілейкі пераклала настрой вершаў І. СНАРСКАЙ на мову гукаў.

Фота Віктара СТАВЕРА.

АПК

БЕЗ СПАСЫЛАК НА СТЫХІЮ

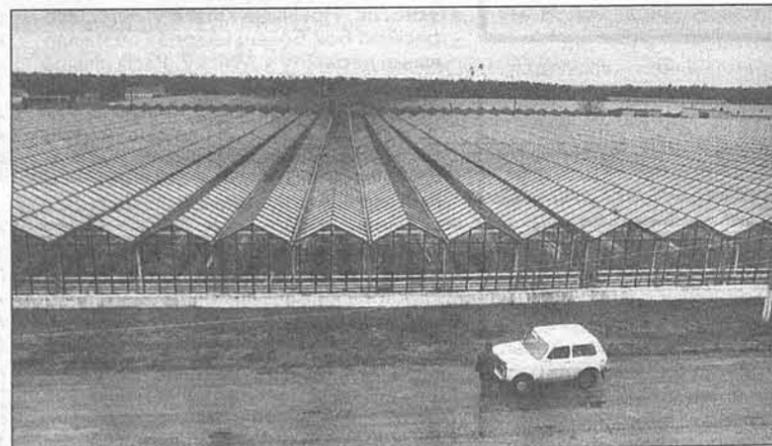
У Нацыянальным прэс-цэнтры прайшла прэс-канферэнцыя, прысвечаная пытанням аграрна-прамысловага комплексу. Удзельнічаў у ёй віцэ-прэм'ер Аляксандр ПАПКОЎ.

Ён адразу падкрэсліў, што, нягледзячы на вельмі цяжкі наступствы стыхій і песімістычныя прагнозы, харчовага краху не адбылося. Дзякуючы сур'ёзнай працы ў аграрна-прамысловым комплексе, на сённяшні дзень створаны трывалыя запасы харчавання, якія перавышаюць паказчыкі за мінулы год. Да таго ж удалося захаваць колькасць пагалоў жывёлы.

Беларусь, як вядома, з'яўляецца аграрнай краінай, але не можа забяспечыць сябе цалкам прадуктамі харчавання. Больш за

адзін мільён тон збожжа завезена з-за мяжы, 500 тысяч тон выдзеліла Чэхія. Аднак, па словах віцэ-прэм'ера, сітуацыя кіруемая, а закупкі зроблены з мэтай падстрахоўкі.

Аляксандр Папкоў выказаў занепакоенасць тым, што на беларускім рынку расійскія прадукты харчавання пачынаюць выцясняць айчыныя. Акрамя хлеба і малака, каштуюць расійскія прадукты танней, ды і па якасці ў большасці сваёй пачалі перавышаць беларускія. Гэта акту-

Калгас-камбінат «Крыніца» Лунінецкага раёна — найбуйнейшая агародніцкая гаспадарка Брэсцкай вобласці. Тут 5,6 гектара занята пад зімовыя цяпліцы, 84 гектары — адкрыты грунт. У мінулым годзе на іх вырашана і рэалізавана дзве паловы тысячы тон агароднін, з якіх 640 тон атрымана ў

закрытым грунце. Рэнтабельнасць адпаведна склала 55 і 61,9 працэнта. Агароднікі цесна супрацоўнічаюць з Беларуска-НДІ агародніцтва. З дапамогаю вучоных у гэтым годзе яны думаць вырабіць прадукцыі на 10 працэнтаў больш.

НА ЗДЫМКАХ: вялікая цяплічная гаспадарка радуе сваёй

альная праблема вырашаецца як першачарговая.

Наконт рэфармавання аграрна-прамысловага комплексу віцэ-прэм'ер адзначаў, што асновай застануцца буйнатарныя прадпрыемствы, якія мы маем. Ужо ў гэтым годзе мяркуецца стварыць новыя магутныя аб'яднанні для вытворчасці, перапрацоўкі і рэалізацыі прадукцыі.

А. Папкоў назваў арыенціры на 2000 год. Плануецца сабраць у сярэднім 25 цэнтнераў збожжавых з гектара, давесці валавую вытворчасць бульбы да 7 мільёнаў тон, ільновалакна — да 50 тысяч тон, атрымаць 5 мільёнаў тон малака і каля 900—950 тысяч тон мяса. Удасца гэта ці не — пакажа час.

Павел САМЕЦ.

прадукцыяй ужо дваццаць пяць гадоў; на ўчастку таматаў працуюць цяплічніцы Ева КАНАПАЦКАЯ і Ніна ПАШНЯК.

Фота Рамана КАБЯКА.

БЕЛАРУСЬ — ЛАТВІЯ

БІРЖА КАНТАКТАЎ У РЫЗЕ

У час нядаўна праведзеных Дзён эканомікі Рэспублікі Беларусь у Латвійскай Рэспубліцы ў Рызе працавала біржа кантактаў паміж прадстаўнікамі дзельных колаў дзвюх краін.

Яе падрыхтавалі Мінгарвыканкам і Мінскае аддзяленне Беларускай гандлёва-прамысловай палаты, якія, дарэчы, ужо правялі падобнае мерапрыемства ў сталіцы Беларусі ў час Дзён Латвіі ў Мінску. Як паведаміў кіраўнік спраў Мінскага аддзялення Беларускай гандлёва-прамысловай палаты Пётр Юшкевіч, на сустрэчу з латвійскімі калегамі ў Рыгу прыехалі кіраўнікі і спецыялісты 23 беларускіх прадпрыемстваў розных галін прамысловасці, будаўніцтва, гандлю, а таксама банкаў, страхавых кампаній, СЭЗ «Мінск».

Яны сустрэліся з прадстаўнікамі 41 прадпрыемства і арганізацыі Латвіі, у тым ліку Міністэрства шляхоў зносін гэтай краіны, упраўлення партыі Рыгі, Ліепай, Вентспілса, Латвійскай чыгункі, «Балтыйскага транзітнага банка» і «Парэкс-банка». У выніку сустрэч і перагавораў дасягнуты дамоўленасці пра заключэнне 22 кантрактаў і падпісана 42 пратаколы пра намер супрацоўнічаць.

Дасягнуты пагадненні аб кантэйнерных перавозках экспартна-імпартных грузаў праз парты Латвіі, страхаванні грузаў і латвійскіх інвестыцый, пастаўцы прадукцыі. Напрыклад, «Таргавы дом «На Нямізе» дамовіўся з латвійскім прадпрыемствам «Дзінтарс» аб пастаўцы парфюмерна-касметычнай прадукцыі.

Міхаіл ВАЛЬКОЎСКІ. («Рэспубліка»).

ГАСЦЁЎНЯ

БІАГРАФІЯ гэтага чалавека багатая, таму што па роду дзейнасці, праходзячы службу апэратарам па запуску ракет, Валянцін Авілаў быў у цэнтры такіх падзей, як выпрабаванні першых савецкіх міжконтыненальных балістычных ракет, запускі звышзвяхкіх ракет па "месяцавай праграме" С. Каралёва і іншых. Яго папелчнікі — легендарныя касманаўты і проста захопленыя людзі, якія не ўяўляюць сваё жыццё без касмадрома.

Адразу пасля заканчэння Камышынскага артылерыйскага вучылішча Валянцін Авілаў па размеркаванні накіраваў на Байканур. У той час, а гэта быў 1965 год, тут ішоў эксперымент з трайным запускам, гэта значыць, выпрабаванні праводзілі з праежкам у 5 хвілін адразу на трох шахтах. Пуск адной з ракет даверылі Авілаву. І так атрымалася, што, праляцеўшы каля чатырох кіламетраў, менавіта яго ракета адхілілася ад курсу і ўзарвалася. Супрацоўнікі яшчэ доўга потым кіпілі з маладога лейтэнанта: "Авілаў, відаць, крыва кнопку націснуў". Пасля гэтага ім было запушчана 28 ракет шахтавага варыянта. Пасляховыя выпрабаванні сталі залагам таго, што падобныя ракеты ставілі на баявое дзяжурства па ўсім былым Саюзе.

У 1967 годзе маладога афіцэра "перакінулі" ў падраздзяленне "Комплексу-1", які займаўся "месяцавай праграмай". Рыхтавалася цяжкая ракета для запуску на Месяц і далейшых міжпланетных падарожжаў. Усе чатыры запускі аказаліся няўдалымі... Касмадром Байканур пастаянна мадэрнізаваўся і ўдас-

«КАСМІЧНЫ АРХІЎ» АВІЛАВА

150 гадоў назад у газеце "Маскоўскія навіны" было апублікавана паведамленне, што тварскі мешчанін Нікіфар Нікіцін за крамольныя размовы пра палёт на Месяц сасланы ў вёску Байканур на вечнае пасяленне.

Знамянальна: на месцы менавіта гэтага стэпавага пасялення пачалося будаўніцтва універсальнага комплексу — касмадрома Байканур.

Такія цікавыя факты паведаміў мне пад-

палкоўнік запасу, мінчанін Валянцін Авілаў. Ён непасрэдна ўдзельнік падрыхтоўкі і здзяйснення першага старту ракетна-носьбіта "Энергія" і касмічнага карабля шматразовага выкарыстання "Буран", сведка шматлікіх запусках ракет у космас. За трыццаць гадоў службы на касмадроме Байканур сабраў вялікую калекцыю рэдкіх медалёў, памятных знакаў, макетаў касмічных караблёў, фатаграфій, кніг на касмічную тэму.

каналваўся. На працягу васьмі наступных гадоў праходзілі выпрабаванні комплексу "Саюз—Апалон", а затым пачалося будаўніцтва аэрадрома для прызначэння касмічнага карабля "Буран". 1/4 усяго бетону, які выпускаўся ў той час у СССР, ішла на падрыхтоўку пасадачнай бетоннай паласы працягласцю 4,5 кіламетра і шырынёй 90 метраў. Адбыўся толькі адзін запуск "Бурана", і, на жаль, з-за недахопу сродкаў праграму закрылі. Хаця, як лічаць выпрабавальнікі, канструктары і іншыя спецыялісты касмадрома, "Буран" ні ў чым не саступае амерыканскаму "Шатлу". Ён можа рабіць некалькі віткаў вакол Зямлі, здымаць спадарожнікі з арбіт, выкідаць з карабля спадарожнікі без запуску ракет, лічыць інфармацыю... А калі з караблём здарыцца аварыя, то з дапамогаю "Бурана" касманаўтаў можна будзе выратаваць. Тыя, хто прымаў удзел у гэтым праекце, па-ранейшаму вераць у яго

вялікую будучыню. Дзень запуску "Энергія" — ракеты, якая выводзіла "Буран" на арбіту, адзначаецца работнікамі Байканура як свята. Валянцін Авілаў у 1997 годзе ездзіў на касмадром на сустрэчу, прысвечаную дзесяцігоддзю запуску "Бурана".

Ветэраны касмадрома, сабраўшыся з такой нагоды, згадвалі шмат цікавых гісторый. Успомнілі яны і выпадак, сведкам якога быў Авілаў. Байканур раней любілі наведваць знакамтыя госці. Аднойчы на камандны пункт прыехаў першы сакратар ЦК КПСС Мікіта Хрушчоў з прэм'ер-міністрам Францыі Шарлем дэ Голем, каб прысутнічаць пры запуску ракет. Звычайна да паказальнага запуску рыхтавалі дзве ракеты, дведзеныя да п'яціхвіліннай гатоўнасці: адна — асноўная, другая — на выпадак няўдачы з першай. У той раз усё было дрэнна. Пачалі выводзіць першую ракету, як раптам за дзве хвіліны набору гатоўнасці выйшаў са строю ўзмацняльнік ператвараль-

ніка на борце. У выніку адбыўся аўтаматычны адбой запуску. Перайшлі на запасную ракету, пачалі набор, пайшла падача сціснутага паветра, і раптам за адну хвіліну да запуску гаснуць транспаранты кантролю ціску. Выпрабавальнікамі апанаваў жах: яшчэ раз можа адбыцца аўтаматычная каманда "адбой". Вырашылі падключыць увесь сціснуты газ паралельна і з рызыкай для сябе даць каманду да запуску. Пасля гэтага ракета нейкія долі секунды набірала цягу і паступова ўжо пачала выходзіць з шахты. У той жа час з каманднага пункта паступіла каманда "пуск". Толькі паспеў Хрушчоў даць каманду "пуск", як ракета тут жа "выскоквае" з шахты. Дэ Голь быў так уражаны, што вымавіў: "Каласальна!" А апамятаўшыся, спытаў: "І шмат у вас такіх ракет?" На што Хрушчоў адказаў: "Дастаткова, каб накрыць усе краіны НАТО". Вярнуўшыся ў Парыж, дэ Голь прыняў рашэнне вывесці сваю краіну з ваеннай арганізацыі

НАТО, пераехаў і штаб НАТО са сталіцы Францыі.

За 30 гадоў службы падпалкоўніка Авілава неаднаразова прадстаўлялі да ўзнагароды, якія з'яўляюцца не толькі часткаю яго калекцыі, але і сведчаннем дастойнай службы на карысць чалавечтва і ў імя асваення космоса.

Сёння яго калекцыя — адзіны ў сваім родзе "касмічны архіў" СССР — уключае ў сябе звыш дзю тысяч экспанатаў. Маецца і каталог, згодна з якім тут сабраны ўсе значкі пра Байканур, выпушчаныя ў розныя гады. Сюды ўваходзяць ветэранскія і юбілейныя значкі, значкі, якія адсочваюць развіццё касмічнай эры. Карацей кажучы, у калекцыі Авілава ёсць усе ўзнагародныя значкі, выпушчаныя Федэрацыяй касманаўтыкі.

А размясцілася унікальная калекцыя ў невялікім пакоі, які ўступіў аддзел аптычных праблем інфарматыкі Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусь. Сёння Авілаў праводзіць тут экскурсіі. Расказвае пра Гагарына і іншых касманаўтаў, пра запуск ракет "Саюз — Апалон" і "Энергія—Буран", дэманструе макеты ракетных устаноў, паказвае багатыя фотаархівы. Увагу экскурсантаў прыцягваюць розныя памятныя медалі. На адным з іх, вырабленым з металу носбіта ракет "Энергія", ёсць надпіс на адваротным баку: "Заваяваць Сувет для шчасця чалавечтва. Заваяваць прастору і энергію Сонца". Ёсць у калекцыі і сапраўдныя рэліквіі — штурвал з касмічнага карабля, на якім здзейсніў палёт наш зямляк Пётр Клімук.

Сняжана МІХАЙЛОўСКАЯ.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

ЯК СПРАВЫ, ДЗІМА?

Я ехаў адпачываць на Палессе, у сваю родную вёску. З Маладзечна дабраўся да Мазыраў і спыніўся на аўтавакзале, каб потым перасесці на лельчыцкі аўтобус. Похапкам накупляў пляменнікам цукерак, набыў у касе білет, сеў на лаўку. І не заўважыў, як да мяне падселі двое — маладая жанчына і хлопчык. "Маці і сын", — зразу меў я. Жанчына прытульвала малага да сябе, ласкава гладзіла па галоўцы:

— Хутка, Дзімка, будзем дома. Там нас сустрэне бабуля.

— Ага, — выдыхнуў нейкім старэчым голасам хлопчык.

На яго я і звярнуў увагу. На выгляд хлопчыку было гадоў дзесяць—адзінаццаць. Апануты ў цёплую блакітную куртчку, абуты ў кеды, на галаве спартыўнага крою шапачка-пеўнік. Асабліва кінулася ў вочы, што шыя хлопчыка была абвязана марляю.

— Прастудзіўся? — спытаў я ў жанчыны.

— Дзе там! — махнула яна рукою. — Шчытавідка. Трэці ўжо год кволіцца на горла. Куды яго толькі ні вазіла, дзе толькі ні лячыла — нічога не дапамагае. Вось і зараз з Гомеля едзем. Два месяцы ляжаў там у анкалогіі. Цяпер дамоў едзем, у Ельск. Трохі пабудзем дома і зноў — у бальніцу. Вось што нарабіла нам радзіацыя.

Адказала спакойна, нібы паведаміла пра будзённую справу: звыкла са сваім горам (хоць у яе голасе адчувалася трывога і адчай за здароўе сына).

І зноў пачала шкадаваць, прытульваць да сябе сына:

— Бабулька, Дзіма, нас чакае. Гасцінцаў табе падрыхтавала.

Хлопчык маўчаў. Яму, разумей я, цяжка было гаварыць, бо балела горла.

— Цяпер часта возяць чарнобыльскіх дзяцей на аздараўленне за мяжу. Адправілі б і вы туды

свайго Дзімку, — параіў я жанчыне.

Параіў і тут жа зразумеў, што сказаў нешта не тое, балюча закрануў сэрца маці, бо голас жанчыны задрыжаў:

— Яго лячыць трэба, а не аздараўляць! Аперацыю трэба рабіць за мяжою. А дзе я тыя грошы вазьму на гэта? Калгасніца ж я. І ўжо трэці год не раблю. Усё па бальніцах з сынам езджу.

Я зірнуў на маці Дзімкі — тая ўжо плакала, выціраючы хусцінкаю слёзы.

— Не плач, мама, — вырываўся раптам хрыплы голас з грудзей хлопчыка. — Не трэба мне тая аперацыя. Я так папраўлюся.

Цяпер ужо сын шкадаваў і суняў маці, гладзіў яе руку, што ляжала ў яго на каленях.

Сэрца маё балюча сціснулася. І я, разгублены, каб некай суцешыць сына і маці, суняць іх гора, палез у сваю сумку, выняў з яе кулёк цукерак і працягнуў хлопчыку:

— Вазьмі, Дзімка!

Ён зірнуў мне ў вочы ўдзячным позіркам, але цукерак чамусьці не браў — саромеўся.

— Бяры, бяры. У мяне іх багата. Поўная сумка.

Ён нясмела працягнуў руку, узяў кулёк з цукеркамі і запіхнуў яго ў кішэню курткі:

— Сам есці не буду. Бабулі завязу, хай смоча.

Нарэшце мне пара было ехаць на Лельчыцы. Я развітаўся з Дзімкай і яго маці, палез у дзверы аўтобуса. Заняў у салоне сваё месца, зірнуў у адчыненае акно. Дзімка стаяў каля аўтобуса, глядзеў на мяне і памахваў рукою — развітаўся.

З таго часу мінула некалькі гадоў, і цяпер, калі прыгадваю сваё Палессе, кожны раз думаю пра хворага хлопчыка, з якім развітаўся на Мазырскім аўтавакзале. Дзе ты цяпер, Дзімка? Няўжо зноў у бальніцы?

Мікола КРЫЛОВІЧ.

ЗДАРЭННІ

У ПОЛАЦКУ ЭКСКАВАТАР АДКАПАЎ СКЛАД БОЕПРЫПАСАЎ. Сапёраў на месца здарэння выклікалі спачатку ў сувязі з адзінакавай знаходкай. Экскаватаршчык, які выконваў земляныя работы на газавых сетках, наткнуўся на фаустпатрон. Аднак групе размініравання прыйшлося затрымацца: выявіўся склад нямецкіх боепрыпасаў часоў Вялікай Айчыннай вайны. За два тыдні сапёры вывезлі з горад і ліквідавалі 350 выбухованебяспечных прадметаў. Гэта толькі з аднаго бліндажа, а трэба ачысціць яшчэ два.

ЗНЕСЛА ДАХ... Моцны вецер, хуткасць якога дасягала 20 метраў у секунду, нарабіў бяды ў Дзятлаве: з прадуктовага магазіна, які належыць санаторыю "Радон", сарвала дах плошчай 300 квадратных метраў. Лісты даху ветрам раскідала на адлегласць 50 метраў.

Стыхія лютавала каля дзесяці хвілін. Калі не лічыць трох легкавых аўтамабіляў, якія былі пашкодваны лістамі і чарапіцай з даху, то ўсё абшлося без ахвяр.

АЛІМПІЙСКАЯ ХРОНІКА

Упершыню ў гісторыі эстафета Алімпійскага агню загляне пад ваду. 27 чэрвеня марскі біелаг Уэндзі-Крэйг Данкан нырне з факелам і праплыве некаторы час уздоўж вялікага

СЮРПРЫЗЫ "ЗАЛАТОГА ЛОКАНА"

Другі раз у Брэсце прайшоў конкурс цырульнікаў-аматараў "Залаты локан", арганізаваны брэсцкім клубам "Арыенцір". З 53 удзельнікаў вызначаны пераможцы па сямі намінацыях, у асноўным гэта навушныя школы і прафтэхвучылішчаў, студэнты ВНУ.

НА ЗДЫМКУ: "Міс Нечаканасць" — будучы цырульнік Юлія РАНЕЦКАЯ. Яе сукенка з піўных і кансервавых накрывак і незвычайнай прычоска зрабілі сапраўдны фурор. Дарэчы, для стварэння сукенкі спатрэбілася тры месяцы.

Фота Рамана КАБЯКА.

бар'ернага рыфа. Польша спецыяльным чынам будзе нагрэта да тэмпературы 2 000 градусаў, што дазволіць яму здзейсніць трох-чатыроххвіліннае падарожжа пад вадою.

Кожны аўтамабіль, які заедзе на тэрыторыю алімпійскіх аб'ектаў Сіднея ў час Гульні-2000, будзе даглядацца пры дапамозе спецыяльна натрэніраваных сабак. Усяго ў службе алімпійскай бяспекі будзе задзейнічана 35 тысяч чалавек.

Каця МАЗАКОВА.

Галоўным трэнерам зборнай Індыі па цяжкай атлетыцы стаў алімпійскі чэмпіён, неаднаразовы чэмпіён СССР, наш зямляк Леанід Тараненка. Ён рыхтуе цяжкаатлетаў да Алімпіяды ў Сіднеі.

НА ЗДЫМКУ: Леанід ТАРАНЕНКА.

Фота з архіваў БелТА.

АСОБА

— Мы задумалі новую рубрыку "Кропка на карце"... Хочам расказаць маладым пра Беларусь, што яна дзяржава з вялікім мінулым, каб абудзіць у іх патрыятызм, нацыянальную свядомасць. Як глядзіш на гэта? — спыталі ў мяне ў рэдакцыі часопіса "Маладосць".

— Поўнаасцю згодны, — адказаў я.

— Восі і бярыся, пачынай тэму. Ты жывеш у Нясвіжы. Ён наш гонар і слава. Напішы пра горад, пра яго мінулае, такое дарогае нам, беларусам. А здымкі зробіць наш фотакарэспандэнт Валянцін Ждановіч.

Тут жа сказалі галоўнаму рэдактару часопіса Г. Бураўкіну, што для запэўні прапануюцца нарыс пра Нясвіж.

— Ухваляю, — пагадзіўся Геннадз Мікалаевіч.

Я паехаў у свой Нясвіж, дзе была мая "рэзідэнцыя", уласнага карэспандэнта абласной газеты "Мінская праўда", з намерам напісаць пра горад. А тут падварнуліся ваісковыя зборы. Толькі я з іх вярнуўся, жонка кажа:

— Да цябе прыехаў фотакарэспандэнт з "Маладосці". Звані ў гасцінцу.

У той жа вечар я пазнаёміўся з В. Ждановічам. Сярдняга росту. Ладна скроены. Чарныя. Пільны позірк. Прыкінулі, што фатаграфавач, пра што пісаць. Назаўтра раніцай пайшлі па горадзе.

Адрозніе — у палац Радзівілаў. Мясце здавіла, што Валянцін так дасканала ведае гісторыю Нясвіжы, падзеі, якія ў ім адбыліся.

З гэтым выдавецтвам у мяне ўзніклі канфлікты. Пры выданні кнігі "Нясвіж" і "Стоўбцы" мяне прымусілі перакласці мае рукапісы з беларускай мовы на рускую. Ганарар заплацілі спэцыяльна. Я закліўся ніколі не мець справы з "Беларуссю" — выдавецтвам, ад якога, як тады жартавалі, беларускага засталася "кот напаклаў" — адна назва. Але Алег настойваў.

А для мяне Нясвіж заставаўся святыняй. І я здаўся. Валянцін Ждановіч пагадзіўся зрабіць для альбома фотаздымкі. Многія дастаў са свайго архіва. Але не ўсё яго задавальняла. Ездзіў зноў у Нясвіж, фатаграфавач. Аднойчы сказаў:

— І яшчэ хочацца пабываць у Нясвіжы, паглядзець, пашукаць, можна, нешта наглядзіцца, знойдзецца. Восі бы наведаць нявіжскіх вясельных кірмаш, можна было б зрабіць прыгожыя кадры.

Мы паехалі на яго легкавушчык. Праўда, няўдала. Кірмаш, як заўсёды, чараваў багатымі дарамі восні. Але надвор'е

адбываліся, людзей, якія тут жылі, працавалі, тварылі.

Так з'явіўся ў чацвёртым нумары часопіса "Маладосць" за 1973 год наш фотанарыс "Нясвіж". Паглядзеў я яго цяпер — і прыёмам стала, што Валянцін зрабіў такія цудоўныя здымкі. У кожным ёсць "іскрынка", схоплена характэрнае, тое паўсядзённае, здэяцца, звыклае, што, убачанае мастаком, выглядае асэнсаваным, значным, важным. А ўвогуле ўсе здымкі данеслі да чытачоў пэўных эпохі, часу і нашых дзён.

Пасля майго перездру на жыхарства ў Мінск мы неадночы сустракаліся. Усё было: і шчырыя размовы, і гутаркі "на бегу", і чарка. Аднак я не думаў, што нам даведзецца яшчэ раз пасупрацоўнічаць.

Патэлефанавач мне Алег Фомчанка, загадчык рэдакцыі выдавецтва "Беларусь":

— Планую выдаць фотальбом "Нясвіж". Ты ж там доўга жыў, напісаў некалькі кніжак пра яго. Бярыся і за фотальбом.

З гэтым выдавецтвам у мяне ўзніклі канфлікты. Пры выданні кнігі "Нясвіж" і "Стоўбцы" мяне прымусілі перакласці мае рукапісы з беларускай мовы на рускую. Ганарар заплацілі спэцыяльна. Я закліўся ніколі не мець справы з "Беларуссю" — выдавецтвам, ад якога, як тады жартавалі, беларускага засталася "кот напаклаў" — адна назва. Але Алег настойваў.

А для мяне Нясвіж заставаўся святыняй. І я здаўся. Валянцін Ждановіч пагадзіўся зрабіць для альбома фотаздымкі. Многія дастаў са свайго архіва. Але не ўсё яго задавальняла. Ездзіў зноў у Нясвіж, фатаграфавач. Аднойчы сказаў:

— І яшчэ хочацца пабываць у Нясвіжы, паглядзець, пашукаць, можна, нешта наглядзіцца, знойдзецца. Восі бы наведаць нявіжскіх вясельных кірмаш, можна было б зрабіць прыгожыя кадры.

Мы паехалі на яго легкавушчык. Праўда, няўдала. Кірмаш, як заўсёды, чараваў багатымі дарамі восні. Але надвор'е

здымкам не спрыяла. Туман навіс над гаманкім шматлюддзем, над вазамі з жывёнацтва, садавінай, агароднінай... Валянцін уздыхнуў:

— Шкада, але што зробіш? Давядзецца абмысціся тымі слайдамі, якія ёсць.

Паездка, хоць і няўдалая ў гэтым плане, мне запаміналася спадабалася. Жылі мы ў адным гасцінчым пакоі. Хапала часу пагутарыць. Гаварылі пра

Нядаўна, калі пісаў гэты нарыс, я перачытаў "Дзікае пал'ванне караля Стаха", "Свіую легенду", "Цыганскага караля", "Зброю", іншыя апавесці і апавяданні. Так, у Караткевіч пераўраўдзены мастак у аспэктах, якія ёсць.

СУСТРЭЧЫ З ВАЛЯНЦІНАМ ЖДАНОВІЧАМ

рознае, адкрыта. Якія тэмы толькі ні закраналі. І пра становавіча ў краіне, і пра гісторыю, культуру, мастацтва, пра журналісцкую працу, у тым ліку фотакарэспандэнта... Прыёмна і цяпер згадаць, што погляды нашы, іх, у ўсім супадалі.

Згадаў ён свае шматлікія камандзіроўкі, вандроркі па Беларусі. Светлыя ўспаміны засталіся ў яго ад Навагрудка, Гродна, Ліды, уразілі Браслаўскія азёры... І — Палессе. Яно стала яго захопленнем, любоўю. Па ім Валянцін столькі пахадзіў, паездзіў! Шмат фатаграфавач, пісаў. Найбольш значная яго праца пра Палессе — кніга "Пяро арлана". У ёй расказваецца пра адзіны ў Еўропе такі вялікі заказнік чапляў у вусці ракі Пяна.

Захопленне Палессем збіліла яго з Уладзімірам Караткевічам. Яны разам падарожнічалі, пісалі, фатаграфавалі.

— Я ж быў з ім і ў апошнім яго падарожжы па Прыпяці. Мы разам плылі па рацэ ў маторы, любаваліся палескай прыгажосцю, начавалі каля вогнішчаў, гутарылі, дзяліліся задумамі. І на табе...

Колькі скрухі было ў яго голасе, болю ў вачах за такую страту — самога Караткевіча.

Валянцін. Ён, захоплены працай Караткевіча, добра ведаў і краіну, і пра гісторыю, культуру, мастацтва, пра журналісцкую працу, у тым ліку фотакарэспандэнта... Прыёмна і цяпер згадаць, што погляды нашы, іх, у ўсім супадалі.

Згадаў ён свае шматлікія камандзіроўкі, вандроркі па Беларусі. Светлыя ўспаміны засталіся ў яго ад Навагрудка, Гродна, Ліды, уразілі Браслаўскія азёры... І — Палессе. Яно стала яго захопленнем, любоўю. Па ім Валянцін столькі пахадзіў, паездзіў! Шмат фатаграфавач, пісаў. Найбольш значная яго праца пра Палессе — кніга "Пяро арлана". У ёй расказваецца пра адзіны ў Еўропе такі вялікі заказнік чапляў у вусці ракі Пяна.

Захопленне Палессем збіліла яго з Уладзімірам Караткевічам. Яны разам падарожнічалі, пісалі, фатаграфавалі.

— Я ж быў з ім і ў апошнім яго падарожжы па Прыпяці. Мы разам плылі па рацэ ў маторы, любаваліся палескай прыгажосцю, начавалі каля вогнішчаў, гутарылі, дзяліліся задумамі. І на табе...

Колькі скрухі было ў яго голасе, болю ў вачах за такую страту — самога Караткевіча.

Валянцін Ждановіч

рацоўнікі музея. Аўтобус выдзеліла Міністэрства культуры.

Паездка была плённая. Гутаркі з Аляксеем Карлюком, Данутай Бічэль, у Скідзелі з сястрой і братам пэтра Паўлюка — Марыяй Мазалеўскай і Міхаілам Сяўруком, у Бароўні — з сястрой Міхаіла Васільска — Глафірай... А вечарам у гасцінцы за накрытым сталом сямейная дзячына спытала ў мяне:

— А вы майго тату не ведаеце?

— Назавіце, калі ласка, яго прозвішча.

— Валянцін Ждановіч.

Знаёмства з дачкой Валянціна — Валерыяй аказалася своеасаблівым працягам творчага супрацоўніцтва з ім самім. Валянціна неўзабаве не стала. Валерыя забрала з выдавецтва, як ужо непатрабныя, слайды бацькі. Я звярнуўся да тагачаснага міністра культуры А. Бутэвіча, ён — да дырэктара выдавецтва "Беларусь". Так фотальбом "Нясвіж" пайшоў у свет, яго выдалі ў 1995 годзе. Выданне

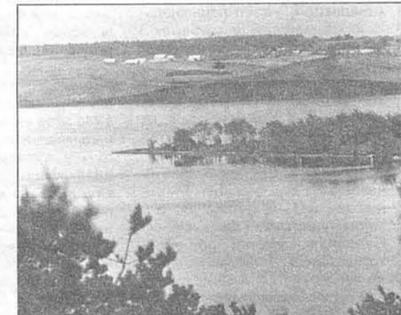
атрымалася прыгожым, патрэбным.

Фотальбом хутка разышоўся. Выдадзены на беларускай, польскай, англійскай мовах, ён трапіў у шэраг краін свету. З'явілася патрэба перавыдаць, і "Нясвіж" яшчэ раз пабачыў свет праз тры гады.

Валянцін працаваў шмат і мэтанакіравана. Найбольш яго цікавілі наша гісторыя, архітэктура, культура, побыт, прырода. Яны адлюстраваны на сотнях і сотнях слайдаў па-май-

Цэнтр Навагрудка

Браслаўшчына азёрная

старску. Палацы, замкі, крэпасці, старадаўнія жыллыя дамы захопалі яго.

— Ведаеш, гледзячы на іх, я дзіўлюся таленавітасці нашага народа. Якія вялікія майстры жылі на беларускай зямлі. Які удава падбіраў яны ландшафты для будаўніцтва і як трывала будавалі. Сотні гадоў прастаялі ў тым жа Нясвіжы і фарны касцёл, і палац Радзівілаў, і Домік на рынку, і Слуцкая брама, а выклікаюць захопленне і сёння сваёй велічнасцю, прыгажосцю.

Менавіта гэтую веліч, прыгажосць стараўся перадаць у фатаграфіях Валянцін. Ён часта друкаваўся. Амаль у кожным нумары "Маладосці" былі яго фотарэпартажы, нарысы, эзэ. Шмат яго фотаздымкаў змешчана ў розных выданнях — кнігах, фотальбомах, календары, энцыклапедыях... У час нашай апошняй сустрэчы Валерыя прынесла вялікі стос выданняў. Назаву асноўныя з іх. Ужо згаданы "Пяро арлана" і "Нясвіж"; "Вяртанне" — кніга пра Ушачыну, зроблена Рыгорам Барудзіным; "Ад вясны да лістапада" — фотальбом пра Бярэзінскі біясферны запаведнік; "Падарожжа па краіне Беларусі" (з Артурам Вольскім); кніга пра Белавежскую пушчу (з Уладзімірам Карат-

кевічам); рэпрадукцыі да кнігі В. Мелешкі "Мінск у старых паштоўках"; фотайлюстрацыі да кнігі "Зоры побач" — пра беларускага касманаўта П. Клімука, "Агні Мінска", "Зямля пад белымі крыламі" і г. д.

— Бацька быў улюбёны ў сваю работу, — задала Валерыя. — Да камандзіровак рыхтаваўся скрупулёзна, перачытваў адпаведную літаратуру, распітваў у дасведчаных сяброў, знаёмых пра мясціны, куды ехаў, пра знакі, мейтэлі людзей таго краю. А вярнуўшыся, зрабіўшы здымкі, доўга падбіраў, якія прапанаваць у друк, які падаць іх, узяўшы з тэкстам. Безумоўна, выконваў заданні свайго часопіса, іншых выданняў, але і сам нямяла тэм прапаноўваў. Выдаць кнігу "Пяро арлана" — яго ідэя.

Шкада, што рана не стала Валянціна Ждановіча — выдатнага фотамайстра, глыбокага знаўцы Беларусі, чалавека, які так шмат зрабіў для прапаганды мінулага роднай Бацькаўшчыны. Але збрэнае ім засталася. Засталіся кнігі, фотальбомы, а ў іх — яго шчырае сэрца, любоў да Радзімы.

Мікола ДЗЕЛЯНКОўСкі.
Фота з архіва

СПАДЧЫНА

ЛЕГЕНДЫ ПРА БЕЛАРУСКІЯ БАЛОТЫ

● Людміла ДУЧЫЦ.

Беларусь яшчэ і зараз часта называюць краем балот. Сапраўды, іх у нас шмат, а раней было яшчэ больш. Балоты, як і азёры, узгоркі і камяны, аваяны паданямі, а часта носяць і вельмі архаічныя назвы — Балваны, Бакніца, Капішча, Святое, Паганскае, Тураўскае, Карагодзішчына, Гуслішчы, Янкаўшчына, Пагона, Чортава Вуліца, Чортава Вока. У больш познія часы ўзніклі назвы балот нахштат Марыўскае, Юр'ева, Каралеўскае. Распаўсюджаны назвы, звязаныя з колеравай сімволікай — Белае, Чорнае, Чырвонае, Цёмнае.

На берагах многіх балот, звычайна рэштках колішніх азёр, археалагічна выяўленыя слэды вясельных калянаў, дзе нашы продкі пакланяліся сіпам вады — сімвалу ўрадлівасці. Таму невыпадкова і паданні, што ў балота праваліўся храм або там затоплены паганскі ідал. Адгалоскі больш позніх фальклорных насленняў з'яўляюцца паданні пра карчму ці іншы будынак, які праваліўся за святацтва. Напрыклад, у вёсцы Леснікі Лагойскага раёна на месцы балота нібыта капісці стаяла карчма. У суботу перад Вялікднем тут сабралася моладзь і веселілася ўсю ноч замест таго, каб пайсці ў храм. За такі грэх будынак праваліўся і ўтарылася балота. У вёсцы Лубаны Бялыніцкага раёна ў тарфянік, ваводзе падаўня, праваліўся панская рэзідэнцыя.

Пра вайны балоты можна пачуць паданні. У вёсцы Ліцвінчына на Палессі расказваюць: калі людзі павыходзілі да балота, то перад імі з'яўляецца надзвычай прыгожая дзяўчына. Яна цудоўна спявае і заманьвае ў балота. Нават калі слевы і зацікаюць, то неўважліва ўсё роўна вядзіць людзей вакол багны, і потым яны доўга блукаюць, шукаючы дарогу.

Пасля вайны са шведамі і французамі нарадзіліся паданні пра бойкі з ворагам на месцы балота. Такія згадкі можна пачуць у вёсцы Дайнава Пухавіцкага раёна, у пасёлку Друа на Браслаўшчыне, у мястэчку Свіра на Мядзельшчыне. Каля вёскі Лядвінчы Іванаўскага раёна ёсць балота пад назвай Шведова Яруга, або Шведзянка. У народзе лічыць яшчэ тыдзень, і прывід зноў паўтарыўся. Ноччу Антоній выкраў шведскі шпіды, які ратаваў ад рускіх.

Ва ўсіх кутках Беларусі існуюць паданні пра затопленыя ў балоце скарбы. Каля мястэчка Пагост Бярэзінскага раёна сярэд балота на востраве літоўскі князь Віцель у час стаянкі быццам бы згубіў золата. Побач з вёскай Сычывава паблізу Бабруйска ёсць Шведова Балота, на беразе якога знаходзіцца курганны могілнік XI—XII стагоддзя. Паданне расказвае, што тут у час шведскай вайны было затоплена шмат зброі і калясак, а таксама залатая карэта. Залатая карэта даводзілася вяртацца ў Куптук з абмарожанымі тварамі і пачырванелымі вачыма. Сваімі даследаваннямі вучоны даказаў, што жыццёвы сьвет Байкала надзвычай багаты. У 1868—1871 і 1875—1876 гадах разам з Гадлеўскім Дыбкоўскі апісаў своеасабліваю фауну возера Байкал і яго прыродныя ўмовы. У 1876 годзе была ўзята першая і адзіная да 1925 года серыя тэмператур вады да глыбіні 1 320 метраў. Па ініцыятыве Дыбкоўскага ўпершыню праведзена вывучэнне хімічнага саставу вады Байкала.

Даследаваннямі Байкала і Ангары, а таксама навакольных лясоў і гор Дыбкоўскі займаўся некалькі гадоў. Адсюль ён адправіў у еўрапейскія музеі звыш 2 500 каштоўных экспэмплараў рэпрэзентатывных птушак і звыш 100 000 наскальных. Многія з іх і зараз знаходзяцца ў Інстытуце заалягіі Расійскай акадэміі навук у Пецярбургу.

Дыбкоўскі пачынае грунтоўна даследаваць фауну і фізічную географію Байкала. Сродкаў для працы на ад улад, ні ад Сібірскага аддзела Геаграфічнага таварыства, атрымаў дазвол на свабоду перамяшчэння і набыццё неабходных для працы рэчаў.

Дыбкоўскі пачынае грунтоўна даследаваць фауну і фізічную географію Байкала. Сродкаў для працы на ад улад, ні ад Сібірскага аддзела Геаграфічнага таварыства, атрымаў дазвол на свабоду перамяшчэння і набыццё неабходных для працы рэчаў.

АНШЛАГ

Спектакль "Чорная нявеста" на п'есе Аляксея Дударова, пастаўлены на сцэне Беларускага драматычнага тэатра імя Я. Коласа ў Віцебску рэжысёрам Віцебскім Баркоўскім, прызнаны камісіяй Міністэрства культуры Беларусі лепшым спектаклем года.

НА ЗДЫМКУ: Сцэна са спектакля "Чорная нявеста". БелТА.

НАПЯРЭДАДНІ

ФЕСТИВАЛЬ "МУЗЫ НЯСВІЖА"

У Дзяржаўным канцэртным аркестры Беларусі падрыхтавана праграма пятага фестывалю камернай музыкі "Музы Нясвіжа". У 2000 годзе ён пройдзе на старажытнай нявіжскай зямлі 12—13 мая і будзе прысвечаны музыцы беларускіх кампазітараў ХVIII—XIX стагоддзяў. Пра гэта наведанні станы мастацкі кіраўнік фестывалю "Музы Нясвіжа" народны арыст Беларускай Міхаіл Фінберг.

Мазтра ўдакладніў, што будзе рэалізавана канцэпцыя кандыдата мастацтвазнаўства Вольгі Дадзімавай: у канцэртах фестывалю прагучаць творы кампазітараў, якія жылі ў розных беларускіх гарадах: Віцебску, Мінску, Магілёве, Шклове і, вядома ж, у самім Нясвіжы. Іх выканаюць лепшыя камерныя калектывы Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі і Акадэмічны хор нацыянальнай дзяржаўна-краязначнага пад кіраўніцтвам Віктара Роўды.

Не здардзіць фестываль сваім традыцыям. Адна з іх — прадстаўленне новых камерных твораў сучасных беларускіх кампазітараў. Сялетняя праграма аб'ячае знаёмства з творам Аляксандра Літвіноўскага. А да традыцыйнай навуковай канферэнцыі, якая ў дні фестывалю будзе праходзіць у Нясвіжскім гісторыка-краязначным музеі, заяўлена ўжо 25 дакладаў. Традыцыйнай і арганізатары "Музаў Нясвіжа": Міністэрства культуры, Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі, Мінскі абласны і Нясвіжскі раённы выканаўчы камітэты.

Віктар ЯГОРЧАНКА.

ПОСТАЦІ СЛАВУТЫХ ПРОДАК

На мемарыяльнай дошцы, што ўстаноўлена на Доме прафсаюзаў Мінскай вобласці (плошча Свабоды, дом № 23), сярод імянаў вядомых дзеячаў літаратуры, мастацтва і навукі, удзельнічаў вызваленчага руху супраць царызму, былых вяхаўцаў Мінскай гімназіі ёсць і імя **БЕНЯДЗІКА ДЫБКОўСКАГА**.

● Мікалай БАНДАРЭНКА.

ЗАОЛАГ, прыроднаўца, урач, публіцыст Бенядзікт Дыбкоўскі нарадзіўся 29 красавіка 1833 года ў мястэчку Адамарына Вілейскага павета Мінскай губерні (цяпер Маладзечанскі раён). Бацькі будучага вучонага належалі да шляхты сярэдняй рукі, даволі адкаванай для свайго часу. Дыбкоўскі спагадліва ставіўся да прыгонных сялян, лямчлі іх "за дзякы".

Дзяцінства сваё Бенядзікт правёў у Адамарыне, Тонахы і Сенніцы, што пад Мінскам, дзе жыла яго цётка, нямецкай і французскай. У 1847 годзе хлопчык паступіў адразу ў тры клас Мінскай дзяржаўнай класічнай гімназіі. Тут, апроча вучобы, пачаў рыхтаваць сабе да дзелькі падарожжаў: зямлі спаў на двара, многа ездзіў конна, хадзіў пешшу.

Пасля заканчэння гімназіі ўвосенні 1853 года Бенядзікт паступіў на медыцынны факультэт Дрэпцкага (зараз Тартускага) універсітэта.

У 1857 годзе за ўдзел у якасці секунданта ў дуэлі Б. Дыбкоўскага выключылі з універсітэта. Ён вымушаны быў паехаць у Браслаў (цяпер Вроцлаў), дзе і скончыў універсітэт. Пасля гэтага, каб удакананіць прыродазнаўчыя веды, Б. Дыбкоўскі пераехаў у Берлін. Тут пазнаёміўся з вучаннем Ч. Дарвіна, стаў прыхільнікам і пашырэнцам яго эвалюцыйнай тэорыі. Пасля двухгадовай падрыхтоўкі ў Берлінскім універсітэце ў 1860 годзе Б. Дыбкоўскі абараніў дысертацыю на годнасць адна дысертацыю для пацвярджэння замежнага дыплома.

НАВАУКОВЫЯ і грамадскія погляды Б. Дыбкоўскага складаліся пад уплывам рэвалюцыйнага руху ў Расіі і Польшчы. У 1861 годзе ў Пецярбургу ён зблізіўся з мясцовым камітэтам польскіх афіцэраў-рэвалюцыянераў на чале з С. Серакоўскім і будучым генералам Парыжскай камуны Я. Дамброўскім. У гэты ж час пазнаёміўся з М. Чарнышэўскім і іншымі рускімі рэвалюцыянерамі.

НАПЯРЭДАДНІ

ФЕСТИВАЛЬ "МУЗЫ НЯСВІЖА"

У Дзяржаўным канцэртным аркестры Беларусі падрыхтавана праграма пятага фестывалю камернай музыкі "Музы Нясвіжа". У 2000 годзе ён пройдзе на старажытнай нявіжскай зямлі 12—13 мая і будзе прысвечаны музыцы беларускіх кампазітараў ХVIII—XIX стагоддзяў. Пра гэта наведанні станы мастацкі кіраўнік фестывалю "Музы Нясвіжа" народны арыст Беларускай Міхаіл Фінберг.

Мазтра ўдакладніў, што будзе рэалізавана канцэпцыя кандыдата мастацтвазнаўства Вольгі Дадзімавай: у канцэртах фестывалю прагучаць творы кампазітараў, якія жылі ў розных беларускіх гарадах: Віцебску, Мінску, Магілёве, Шклове і, вядома ж, у самім Нясвіжы. Іх выканаюць лепшыя камерныя калектывы Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі і Акадэмічны хор нацыянальнай дзяржаўна-краязначнага пад кіраўніцтвам Віктара Роўды.

Не здардзіць фестываль сваім традыцыям. Адна з іх — прадстаўленне новых камерных твораў сучасных беларускіх кампазітараў. Сялетняя праграма аб'ячае знаёмства з творам Аляксандра Літвіноўскага. А да традыцыйнай навуковай канферэнцыі, якая ў дні фестывалю будзе праходзіць у Нясвіжскім гісторыка-краязначным музеі, заяўлена ўжо 25 дакладаў. Традыцыйнай і арганізатары "Музаў Нясвіжа": Міністэрства культуры, Дзяржаўны канцэртны аркестр Беларусі, Мінскі абласны і Нясвіжскі раённы выканаўчы камітэты.

Віктар ЯГОРЧАНКА.

ПОСТАЦІ СЛАВУТЫХ ПРОДАК

На мемарыяльнай дошцы, што ўстаноўлена на Доме прафсаюзаў Мінскай вобласці (плошча Свабоды, дом № 23), сярод імянаў вядомых дзеячаў літаратуры, мастацтва і навукі, удзельнічаў вызваленчага руху супраць царызму, былых вяхаўцаў Мінскай гімназіі ёсць і імя **БЕНЯДЗІКА ДЫБКОўСКАГА**.

● Мікалай БАНДАРЭНКА.

ЗАОЛАГ, прыроднаўца, урач, публіцыст Бенядзікт Дыбкоўскі нарадзіўся 29 красавіка 1833 года ў мястэчку Адамарына Вілейскага павета Мінскай губерні (цяпер Маладзечанскі раён). Бацькі будучага вучонага належалі да шляхты сярэдняй рукі, даволі адкаванай для свайго часу. Дыбкоўскі спагадліва ставіўся да прыгонных сялян, лямчлі іх "за дзякы".

Дзяцінства сваё Бенядзікт правёў у Адамарыне, Тонахы і Сенніцы, што пад Мінскам, дзе жыла яго цётка, нямецкай і французскай. У 1847 годзе хлопчык паступіў адразу ў тры клас Мінскай дзяржаўнай класічнай гімназіі. Тут, апроча вучобы, пачаў рыхтаваць сабе да дзелькі падарожжаў: зямлі спаў на двара, многа ездзіў конна, хадзіў пешшу.

Пасля заканчэння гімназіі ўвосенні 1853 года Бенядзікт паступіў на медыцынны факультэт Дрэпцкага (зараз Тартускага) універсітэта.

У 1857 годзе за ўдзел у якасці секунданта ў дуэлі Б. Дыбкоўскага выключылі з універсітэта. Ён вымушаны быў паехаць у Браслаў (цяпер Вроцлаў), дзе і скончыў універсітэт. Пасля гэтага, каб удакананіць прыродазнаўчыя веды, Б. Дыбкоўскі пераехаў у Берлін. Тут пазнаёміўся з вучаннем Ч. Дарвіна, стаў прыхільнікам і пашырэнцам яго эвалюцыйнай тэорыі. Пасля двухгадовай падрыхтоўкі ў Берлінскім універсітэце ў 1860 годзе Б. Дыбкоўскі абараніў дысертацыю на

НАВІНЫ З ВІЛЕНШЧЫНЫ

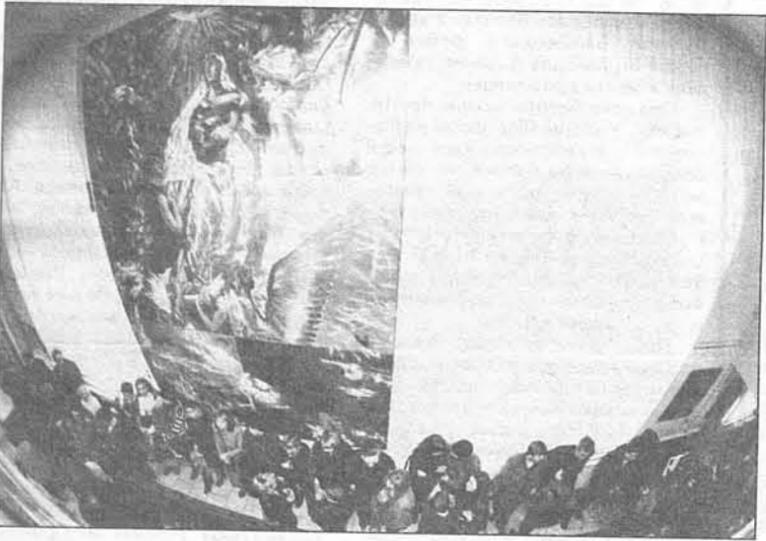
**СПРАВАЗДАЧНА-ВЫБАРНЫ
З'ЕЗД ЗГУРТАВАННЯ
БЕЛАРУСКІХ ГРАМАДСКІХ
АРГАНІЗАЦЫЙ (ЗБГА)**

На пасадку прэзідэнта згуртавання абраны Лявон Мурашка, які і раней кіраваў ЗБГА. Абраны таксама рада, рэвізійная камісія, управа. Ва ўправу ўвайшлі: Р. Ваініцкі, Д. Базар, Т. Блажкевіч, А. Тарасевіч. У згуртаванні цяпер 10 суполак і 3 філіі. На з'ездзе вялася гаворка пра лёс Беларускай школы імя Ф. Скарыны, пра далейшае аб'яднанне беларускіх суполак Літвы вакол ЗБГА, пра стварэнне музея Якуба Коласа і аднаўленне музея імя І. Луцкевіча, пра маладзёжную беларускую арганізацыю, пра асветніцка-культурны цэнтр. Распрацаваны і прыняты план мерапрыемстваў ЗБГА.

**СПРАВАЗДАЧНА-ВЫБАРНЫ
СХОД ТАВАРЫСТВА
БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ (ТБК)**

На пасадку старшыні таварыства абраны Хведар Нюнька, ранейшы старшыня ТБК. Абраны таксама рада і рэвізійная камісія. У раду ўвайшлі: М. Іголка, Л. Мілаш, А. Старавойтаў, А. Трусаў, С. Карабач, П. Саў-

МАСТАЦТВА БЕЗ МЕЖАЎ

У Мінску, у музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, адбылося прадстаўленне мастацкай акцыі "Іспанская партыя".

Яе ўдзельнікі — беларускія мастакі Руслан Вашкевіч, Міхаіл Нацэўскі, Артур Клінаў, Фёдар Драгун, Аляксандр Пушкін і Аляксей Шаліма. Экспазіцыя аб'ядноўвае разнастайныя варыянты асэнсавання "іспанскай тэмы", якія грунтуюцца на ўплыве вялікіх іспанцаў Эль Грэка, Веласкеса, Гоі, Пікасо і іншых. Лагічным працягам "іспанскай тэмы" было і выступленне актэраў Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Коласа, якія паказалі "Сны Андалузіі" — фрагмент п'есы "Ерма" паэта Гарсія Лоркі.

НА ЗДЫМКАХ: "Сны Андалузіі" ў выкананні віцебскіх актэраў; Руслан ВАШКЕВІЧ. "Дзяўчынка на шары наадварот"; фрагмент экспазіцыі.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ, БелТА.

чанка, В. Саковіч, В. Місюк. У сваім справаздачным дакладзе Хведар Нюнька пералічыў дасягненні таварыства за апошнія тры гады дзейнасці, а таксама закрануў сённяшняе жыццё на Беларусі. Узгоднены мерапрыемствы ТБК на больш шырокую перспектыву з разлікам на будучыню. Леакадзія Мілаш здала ў выдавецтва кнігу пра дзейнасць ТБК, якая хутка павінна выйсці ў Вільні.

**ДЗЕНЬ СВЯТОГА
ФРАНЦІШКА**

У касцёле Святога Барталамея адбылося набажэнства за Францішка Скарыну і Францішка Багушэвіча, якім сёлета спаўняецца адпаведна 510 і 160 гадоў з дня нараджэння. У Рукойнах Віленскага раёна таксама адбылася імша за Ф. Багушэвіча — у касцёле, дзе яго хрысцілі. У Лаварышках адна з вуліц ужо носіць імя Ф. Скарыны, а ў Рукойнах — Ф. Багушэвіча. І ў гэтым немалая заслуга сяброў ТБМ Віленскага раёна. Цяпер робяцца захады, каб устанавіць мемарыяльную дошку ў гонар Ф. Багушэвіча на панадворку касцёла ў Рукойнах.

Падрыхтаваў
Віктар ЯГОРЧАНКА.

ЗАМЕЖКА

● Ларыса ЯЗЫКОВІЧ, кандыдат гістарычных навук.

У Польшчы ў выдавецтве Люблінскага ўніверсітэта імя М. Складоўскай-Кюры пачыла свет кніга Генрыха Халупчака і Томаша Браварэка "Нацыянальныя меншасці ў Польшчы. 1918—1995". На падставе шырокага кола крыніц аўтары даследуюць складанае пытанне, якое з'яўляецца зараз вельмі актуальным не толькі для Польшчы, але і для многіх краін свету. Кніга мае ўступ, заключэнне, асноўны матэрыял згрупіраваны ў 11 раздзелах. У канцы кожнага раздзела падсумоўваюцца галоўныя высновы аўтараў, даецца бібліяграфія вы-

колькасці нацыянальных меншасцей у Польшчы, у тым ліку і апрацаваная на падставе вынікаў перапісаў насельніцтва, з'яўляецца вельмі прыблізнай. У міжваенныя гады ў Польшчы праводзіліся 2 перапісы насельніцтва. Першы ад 30 верасня 1921 года не ўключыў усю тэрыторыю дзяржавы. З-за фінансавых прычын яго вынікі засталіся неапрацаванымі. Другі перапіс насельніцтва ад 9 снежня 1931 года ахапіў усю тэрыторыю Польшчы і ўключаў пытанне пра родную мову. У перапісным лісце пералічваліся мовы: польская, украінская, руская, яўрэйская, чэшская ці іншая. Перапіс 1931 года быў у значнай ступені запалітызаваны, здараліся выпад-

тва Польшчы дасягнула 27 мільёнаў, нацыянальныя меншасці налічвалі каля 650 тысяч асоб (прыкладна 2,4 працэнта ад усяго насельніцтва). З іх 148 тысяч беларусаў.

На падставе аналізу розных крыніц аўтары даследавання лічаць, што ў сярэдзіне 1990-х гадоў у Польшчы з 38,6 мільёна чалавек насельніцтва нацыянальныя меншасці складалі каля аднаго мільёна.

У міжваенны перыяд сярод беларусаў дамінавалі сяляне. З кожных 20 беларусаў 19 працавалі на зямлі. Была невялікая група буржуазіі, колькасць рабочых — 20 тысяч чалавек. Сціплую групу складала інтэлігенцыя.

**БЕЛАРУСКАЯ МЕНШАСЦЬ
У ПОЛЬШЧЫ**

HENRYK CHALUPCZAK, TOMASZ BROWAREK.
MIENSZOSCI NARODOWE W POLSCE.
1918—1995. LUBLIN, 1998.

вучаемага пытання. Раздзелы працы прысвечаны такім праблемам, як колькасць і рассяленне нацыянальных меншасцей у межах Польшчы, іх правы статус, палітыка польскіх дзяржаўных улад у адносінах да нацыянальных меншасцей, удзел нацыянальных меншасцей у выбарах і рабоце польскага парламента. Асобныя раздзелы адлюстроўваюць становішча такіх нацыянальных груп, як украінцы, беларусы, немцы, яўрэі, літоўцы і некаторыя іншыя. Ва ўступе аўтары падкрэсліваюць, што праблема існавання нацыянальных меншасцей вельмі складаная, а ў многіх адносінах і дыскусійная. Сучасная Еўропа, па некаторых даных, уключае каля 270 этнічных груп. У межах польскай дзяржавы пражываюць прадстаўнікі 14 нацыянальных і этнічных меншасцей.

Згодна з польскай канстытуцыяй і законам "Аб правах асоб, якія належаць да нацыянальных і этнічных меншасцей", паняцце "нацыянальная меншасць" аднесена да груп, што атаясамліваюць сябе з народамі, арганізаванымі ва ўласны дзяржавы (беларусы, чэхі, грэкі, літоўцы, немцы, армяне, рускія, славакі, украінцы і іншыя). Да этнічных меншасцей залічаны так званыя бездзяржаўныя народы (караімы, цыганы, татары і лемкі).

Даследчыкі, якія вывучаюць нацыянальнае пытанне, у тым ліку і пытанне аб нацыянальных меншасцях, заўсёды сустракаюцца са шматлікімі складанасцямі, звязанымі з недахопам дакладных даных, зніжэннем ці звышэннем фактычнай колькасці асоб, што належаць да нацыянальнай меншасці, маніпуляваннем крытэрыямі нацыянальнай прыналежнасці, недобрасумленнымі метадамі складання спісаў і збірання інфармацыі. Увогуле не існуе аб'ектыўных крытэрыяў дакладнасці дэкларацый аб нацыянальнай прыналежнасці. Часта тая ж самая асоба, але пры новых абставінах можа залічыць сябе да іншай нацыянальнасці. Стан нацыянальнай свядомасці асобы вынікае не толькі з паходжання і выхавання ў рэчышчы пэўнай культуры, але і з палітычных і эканамічных абставін. Аўтары падкрэсліваюць, што статыстыка, якая датычыць

кі ўлічвання польскай мовы замест украінскай ці беларускай. Па некаторых гмінах статыстычныя звесткі ўвогуле не публікаваліся. Па выніках гэтага перапісу ў адным Палескім ваяводстве знайшлося 700 тысяч асоб, мова якіх была вызначана як "тутэйшая". У гэтай групе знаходзіліся тыя, хто не здолеў выбраць сваю мову сярод польскай, беларускай, украінскай і іншых. Пасля другой сусветнай вайны толькі першы ўсеагульны перапіс ад 14 лютага 1946 года ўключаў пытанне пра нацыянальнасць. Яго даныя, на думку аўтараў, былі таксама далёкія ад рэчаіснасці. Ён адбываўся ва ўмовах інтэнсіўных міграцыйных рухаў, пры гэтым шмат людзей не выяўляла сваёй сапраўднай нацыянальнасці і выдавала сябе за палякаў.

Паводле перапісу 1931 года, у Польшчы было прыкладна 32 мільёны грамадзян, з якіх каля 22 мільёнаў (68,9 працэнта насельніцтва) складалі палякі. Па моўным крытэрыі нацыянальнымі меншасцямі лічыліся 9 923 тысячы асоб (31,1 працэнта), у тым ліку ўкраінцаў — 13,9 працэнта, яўрэяў 8,6 працэнта, беларусаў 3,1 працэнта, немцаў 2,3 працэнта, рускіх 0,4 працэнта, літоўцаў 83 тысячы, чэхаў 38 тысяч, 707 тысяч чалавек вызначаны як тутэйшыя і 11 тысяч як іншыя. У перапісе 1931 года была звышана колькасць палякаў, таму розныя даследчыкі (Е. Тамашэўскі, Я. Жарноўскі і іншыя) уносяць свае ўдакладненні ў вынікі перапісу, павялічваючы колькасць асоб, якія адносяцца да нацыянальных меншасцей. Аўтары данага даследавання на падставе аналізу шырокага кола літаратуры вызначаюць колькасць асоб нацыянальных меншасцей у 11,2 мільёна чалавек (35,1 працэнта ад усяго насельніцтва).

Па колькасці найбольшую групу пасля палякаў складалі ўкраінцы. На другім месцы былі яўрэі. Трэція — беларусы. Па розных меркаваннях, іх было ад 990 тысяч да двух мільёнаў чалавек. Найбольш беларусаў жыло ў Палескім ваяводстве — 43,5 працэнта насельніцтва, Навагрудскім — 39,1 працэнта, Віленскім — 22,7 і Беластоцкім — 16,3 працэнта.

Па заканчэнні перасяленняў і міграцый у сярэдзіне 1950-х гадоў, калі лічба насельніч-

Пасля другой сусветнай вайны істотных змен у стане беларусаў не адбывалася да канца 1940-х гадоў, калі з'явілася магчымасць заробку і ўладкавання ў гарадах. Для тых, хто пакідаў свае гістарычныя сядзібы, магчымасць найлепшага ўладкавання найчасцей знаходзілася ў рэчышчы асіміляцыі, якая не закранала толькі рэлігійнай сферы. Аналізуючы палітычнае жыццё беларусаў у Польшчы ў міжваенны перыяд, аўтары вылучаюць 6 яго галоўных напрамкаў: сацыялістычны, хрысціянска-дэмакратычны, камуністычны, народны, прапольскі і нацыяналістычны. Яны даюць сціплы аналіз дзейнасці такіх партый, як Беларуска-сацыял-дэмакратычная партыя, Беларуска-сацыялістаў-рэвалюцыянераў, Беларуска-сацыялістаў, Беларуска-сялянска-рабочніцкая грамада, Беларуска-хрысціянская дэмакратыя, Беларуска-сялянска-рабочніцкая партыя, Цэнтральны саюз культурных і гаспадарчых арганізацый, Беларуска-нацыянальна-сацыялістычная партыя, Камуністычная партыя Заходняй Беларусі і іншыя.

Пасля заканчэння другой сусветнай вайны польскія ўлады не давалі згоды на існаванне ў краіне беларускага нацыянальнага жыцця. Першая легальная беларуская арганізацыя — Беларускае грамадска-культурнае таварыства ўтварылася ў 1956 годзе на хвалі агульных палітычных перамен. Мэтамі арганізацыі вызначалася развіццё беларускай асветы і культуры, нацыянальнай самасвядомасці беларусаў, умацаванне братэрства з польскім народам, папулярызацыя ведаў пра СССР і БССР, удзел беларусаў у сацыялістычным будаўніцтве, ахова помнікаў гісторыі і культуры. БГКТ стварала фальклорныя ансамблі, клубы, чытальні, бібліятэкі, арганізоўвала выставы, лекцыі і г. д. Пачаў выходзіць існуючы і ў наш час беларускі штотыднёвік у Польшчы "Ніва". Першыя аддзелы таварыства ўзніклі ў Беластоку, Бельску Падляскім, Гданьску, Гайнаўцы, Сямьцічах і Варшаве. На пачатку 1960-х БГКТ налічвала каля 3,4 тысячы членаў, аб'яднаных у 8 павятовых аддзелаў і 140 гурткоў.

(Працяг будзе).

З НІЗКІ АПАВЯДАННЯЎ «НЕПАМЯРКОЎНЫЯ...»

«Мы ў жыцці не толькі гасці...»
Т. КЛЯШТОРНЫ.
«Чалавек — гэта Вам не мумія...»
В. МАРАКОЎ.

Была позняя раніца. Яны сядзелі ў скляпку Авербаха ўдваіх — Валеры і Тодар. Выпіўшы па кубку піва, узялі яшчэ... Галовы пасля ўчарашняга ўсенароднага свята — гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі пачалі ўжо святлець, і Тодар спытаўся: «Дык ты хоць помніш, што ўчора нагаварыў, калі адыходзілі?»

«Ды так, — перабіў яго Валеры, — гаварыў тое, што ёсць... Урэшце ты павінен ведаць... Нехта павінен ведаць... Помніш Дзіму? Ваенны, афіцэр, ладны такі... Цяпер ён далёка... Дык Дзіма зрабіў тое, што абяцаў...»

Валеры агледзеўся па баках, адхінуў полу пінжака, і Тодар убачыў маленькі, амаль з далонь, нібы цацачны пісталет. Паспеў заўважыць на ім манграму, якая нагадвала перакрэсленую знізу ўверх вялікую літару «N» лацінскага алфавіта...

«Браўнін», — прашаптаў яму Валеры, і ў Тодара адразу перахапіла дыханне: шэпт яму здаўся крыкам... Ён хацеў штосьці сказаць, але не змог: як быццам нешта ўчэпістае скапіла яго за горла... «І за "проста так" "нкусаўцы" чвэрць краіны вынішчылі, а за гэта... За гэта пашка-

дуеш, што нарадзіўся,» — падумаў Тодар...

Валеры убачыў, як анямеў твар сябра, і паспрабаваў таго супакойць: «Ды не хвалюйся ты так... Акрамя нас, ніхто ж не ведае...»

Тодар не мог апомніцца ад пачутага і ўбачанага, прашаптаў: «Ты звар'яцеў...»

«Ну добра, усё нармальна, —

Валеры яшчэ раз паглядзеў на сябра і, не спяшаючыся, пайшоў да выхаду...

Больш Тодар яго не бачыў. Але пасля пачутага нават спаць баяўся: раптам у сне што-небудзь скажа... І ён усё часцей наведваў скляпок Авербаха... Пасля шасці кубкаў «цёмнага» ён спаў спакойна...

Выходзячы з вагона, Валеры і

скуранках чакалі менавіта яго. І прыехалі сюды па яго душу... Калі яго акружылі, рабіць што-небудзь было позна. Валеры пашкадаваў толькі, што не ўзяў з сабой пісталет. Ён жа абяцаў Тодару забраць з сабой у магілу як мага больш нелюдзяў. Але гэтыя

Леанід МАРАКОЎ

КАНІКУЛЫ

працягваў супакойваць яго Валеры. — У Мінску мяне не будзе, ад'язджаю. Накіроўваюць у Бабруйск настаўнічаць... Але ты павінен запомніць адно: калі мяне не стане, я не знік і не атрымаў «дзесяць гадоў без права перапіскі». Проста я не даўся жывым...»

Валеры павінен быў ісці, але бачыў, што Тодар яшчэ ніяк не можа супакойцца. Ён падняўся і зноў ціха, але выразна сказаў: «Ты ведай і помні: жывым не даўся... Ты павінен ведаць... Цябе не возьмуць... Вунь якія дыфірамбы табе партыйны Андрэй-Салавей п'яе: «Бярыце прыклад з Тодара... Тодар ужо перабудаваўся...» Нават забыўся, што ты калісьці сам выйшаў з камсамола і потым «хадзіў пад месяцам высокім і яшчэ пад грозным ГПУ...»

Паклаўшы на стол два рублі,

заўважыў чацвярых, што стаялі разам, але, як шматгаловы змей, глядзелі ў розныя бакі. Ён пазнаў іх адразу, хаця да гэтага ніколі не бачыў. Пасажыры — дарослыя, падлеткі, жанчыны з дзецьмі — бегалі па перону, спяшаліся, шумелі, штурхаліся... Канікулы!.. Але гэтую чацвёрку ніхто ні разу не зачэпіў, нават не дакрануўся. Як быццам вакол іх было нейкае непрабівальнае магнітнае поле. «Мёртвае поле», — падумаў Валеры...

Яны яго яшчэ не ўбачылі, і ў яго быў шанс зноў вярнуцца ў вагон і паехаць далей... Але, як і тады на следстве, ён пачаў думаць «лагічна»... «Можна гэта і не па маю душу... Мяне ж нядаўна арыштоўвалі і, разабраўшыся, як яны казалі, адпусцілі... Навошта зноў арыштоўваць толькі што вызваленага?»

Логіка і падвяла. Чацвёрка ў

школьных канікулах зусім збілі з панталыку яго, настаўніка беларускай мовы і літаратуры, класнага кіраўніка 7 «б» класа школы-інтэрната для дзяцей-сірот горада Бабруйска... Забыўся, расслабіўся з дзецьмі... Думаў: пастукаюць у дзверы, адкрые і, пераканаўшыся, што прыйшлі па яго, пачне страляць... А яны не пастукаліся... Чакалі на вакзале, сярод дзяцей...

Валеры не ведаў, што другая «чацвёрка» цяпер якраз і стукаецца ў яго дзверы... Не ведалі і «нкусаўцы», што калі б «дастукаліся», то напароліся б на кулі...

Не ведаў, нават не дапускаў думкі і сябра Валерыя, ціхі, спакойны Тодар, што праз год яго самога, як «контррэвалюцыянера», расстраляюць там жа, дзе і Валерыя, усяго праз некалькі гадзін пасля яго.

Не ведала пра расстрэл То-

дара і яго жонка Яніна. Нават у самым страшным сне ёй не прыснілася б, што дзіця, якога яна чакала, народзіцца ў канцлагеры...

Не ведаў і Андрэй-Салавей, што хвалебныя оды бальшавізму не выратуюць ад «всевидящего ока». Арыштуець яго не як усіх — ноччу і дома. За ім прыйдуць нядзельным ранкам. Знойдуць з сябрамі на рыбалцы. Стоячы па калені ў вадзе, Андрэй перадаець вуду таварышу і скажа: «Мікола, трымай! Праз гадзіну вярнуся...» Пасля гутарак у «амерыканцы» з самім Наседкіным гадзіна расцягнулася спачатку на дзесяць гадоў, потым яшчэ на сем... Не забудуць «наседкіны» і пра Міколу...

З крытай турмы Андрэй выйдзе толькі пасля смерці чалавека, рэжыму якога ён прысвяціў сотні палымяных радкоў. Невылечна хворы, ён пражыве ўсяго некалькі гадоў пасля вызвалення. Памрэ Андрэй-Салавей далёка ад радзімы. Апошняе, што вырвецца з амаль высушанага сухотамі цела, было тое ж палымянае: «Калі б Ленін быў жывым...»

Не ведаў Андрэй Аляксандравіч, што сам застаўся жывым толькі таму, што Тодар Кляшторны і Валеры Маракі за год катаванняў у «амерыканцы» так і «не змаглі» ўспомніць яго прозвішча. Ужо на першай літары алфавіта ў паэту «адняло» памяць...

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

АНГЛІЯ

Паважаная рэдактарка! Не ведаю, ці атрымаеце вы весткі пра дыяспору тут, у Англіі, і яе дзейнасць. Перасылаю «Belarusian News bulletin» як і «Belarusian Chronicle», можа вас усё гэта зацікавіць. Мы пра сваю Бацькаўшчыну не забываем.

З павагай Сільвестар БУДКЕВІЧ.

Ад рэдакцыі. Чытачы — нашы гапоўныя карэспандэнты. У дасланай спадаром Будкевічам «Belarusian Chronicle» агульнакавыма падаўся раздзел «Literature and Folklore». Са зместам там матэрыяламі знаёмім аматараў літаратуры і фальклору.

Towards a new Millennium

A wrought iron gateway. Michalyšski (17th c.).

Belarusian Chronicle

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

Autumn/Winter 1999 Nos. 9 & 10

JAPANESE SONG (in Tanka form)

Fragile wondrously,
Scintillating, yellow-hued,
Tinged with azure,
The lovely leaves of autumn
Covered the pathways with silk.

M. BAHĐANOVIĆ (1891—1917)
Tr. Vera Rich

AUTUMN SONG

Let us go, dearest, together,
In the forest so thick,
Silent, because it has now
finished reigning;
Yellow and naked it grows with
grass waning —
The bushes grow black.

Let us go, love, neath the oak-tree
We shall sit' down, my dear,
There we shall watch the leaves
tumbling and falling,
We shall hear their sad rustle,
the soft murmured calling
Of the stream ringing clear.

We'll be alone in the world
there,
Alone there we two,
Who come at the time of its
agonised passing,
To bid the poor forest a sad
farewell, lasting
Till the spring comes anew.

Ales HARUN (1887—1920)
Tr. Vera Rich

A WINTER TALE

A snowy night hangs, a savage
night hangs,

A grey pelt above forests' wild
tresses
In white plumage of snow, in a
white silk of snow,
Valleys, hills under rich snowy
dresses.

In the wild of the woods, the
age-slumbering woods,
Dwell a people, ill-natured,
unspeaking.
In a palace of glass, on a bed all
of glass
Lies a maiden with sun-bright
hair sleeping.

Go you, call her by name; go
you wake her again —
Then fall fir-trees will utter harsh
creaking.
Then the tempest will moan,
then the tempest will groan,
White-eyed winter complain
with loud speaking.

Winter then in alarm, winter
then, fearing harm,
In a frenzy of frost will spin
swirling;
Like a horse without rein, like a
grey-and-white flame,
The blind snowstorm will rush —
rearing, whirling.

And the maid will sigh deep, stir
in heavy dreamed sleep,
With her fingers brush brows
clear of hoar-frost,
She will gaze all around,
unrestrained, all around —
Sad the grey wolves will howl
in the forest.

Go you, rouse her again, — and
the spring comes again,
Over ploughland larks revel
unstinting,

On the river ice cracks, and
away the floes break,
And the playful floods wash out
the winter.

Zmitrok BIADULA (1886—1941)
Tr. Vera Rich

ГАЙ

Пачуў ты сэрцам —
і ня ў потай! —
Што між Варшавай і
Масквой —
Ня толькі лапці ды балота...
Тут Беларускае сьпеваў строй.

Тысячу год гучыць няўпынна,
Тут — даўні Богалюбны
край —
Твой прадзед ці ня чуў:
«Бывай!» —
Ад Беларускае дзяўчыны?

А ты, — здалёку —
адгукнуўся,
І сэрца вернае аддаў
Той, каго продак твой гукаў —
Блакiтнавокай Беларусі.

Алег БЕМБЕЛЬ (Зьніч), 1998.

«Гай Пікарда — француз, які жыве ў Ангельшчыне і любіць Беларусь. Прадзед Гая — лейтэнант арміі Банапарта, быў у Менску ды іншых тутэйшых мясцінах. Будучы студэнтам у Парыжы, Гай сьляваў у Рускім Праваслаўным хоры Аляксандра Нейскага. Цяпер — зьбірае даўнія беларускія царкоўныя сьпевы.»

(А. Б.).

МІЖНАРОДНЫЯ СТАСУНКІ

«ЭКАЛАГІЧНАЯ ШКОЛА БУДУЧЫНІ»

Міжнародны семінар па тэме прайшоў у Мінску на базе сярэдняй школы № 181, што знаходзіцца ў мікрараёне Паўднёвы Запад беларускай сталіцы. У гэтай школе ёсць ліцэйскія экалагічныя класы, дзе вучні разам з агульнаадукацыйнымі прадметамі глыбока вывучаюць пытанні экалогіі. У гасці да юных беларускіх экалагаў прыехала дэлегацыя з польскага горада Зялёная Гура, дзе з 1988 года паспяхова працуе «Саюз экалагічных школ».

НА ЗДЫМКУ: вучань ліцэйскага экалагічнага класа СШ № 181 Павел ПРОХАРАЎ (справа) знаёміць польскіх гасцей з распрацаванай вучнямі яго класа сістэмай ачысткі ракі Мышкі, што працякае па тэрыторыі раёна Паўднёвы Запад.

Фота Аляксандра ДЗІДЗЕВІЧА.

(Пачатак на 6-й — 7-й стар.)

Цяпер хочаш не хочаш сядзі, глядзі бясплатнае кіно.

Каця, не дачакаўшыся адказу, выняла з аўтамата, схавала двушку, пайшла ўздоўж паштамта. У руцэ — напакаваная дарожная сумка. Муціць, зноў напаяла дранікаў, склала ў каструлю і, каб не застылі, загарнула газетамі і ручніком. Зараз, як і ўчора, пакружляе вакол паштамта і вернецца да таго самага таксафона — ён ці не адзіны ў горадзе цёплы, ды яшчэ і светлы. Але не. Зірнуўшы на гадзіннік, як схамянулася, — падземны пераход, метро... Каля Палаца мастацтва перасела на трамвай.

Нарэшце Юра зразумеў: Каця едзе ў політэхнічны, дзе па панядзелках (і памятае ж!)

па свежым снежным цаліку да пад'езда. Зноў прыцемак, жаўтлявыя рэдкія лямпачкі. Замест таго каб сесці ў ліфт, падмаецца пешкі. На лесвічнай пляцоўцы нейкая пара, у параўнанні з ім, Юрам, зусім яшчэ падшыванцы, высвятляюць адносіны. Ён: "Я ж цябе папярэджаў, ты ў мяне не першая..." Яна: "А якая я ў цябе, трынаццатая?" — нацягнута ўсміхаецца.

Каця ўсё чуе, разы са тры звоніць, чакае, уздыхае і тупае ўніз. Выйшла з пад'езда і... паслізнула, упала. Недарэчна дзынкнула, лягнула накрыўка каструлі. У сумцы і праўда, муціць, дранікі...

Юра балюча сціснуў рукі. Ён быў ужо гатовы кінуцца на вуліцу, нават падняўся з канапы... Не здагадаўся, што дастаткова запаліць свечку, і Каця

выбраў мяне? Я ж табе хацела толькі добра. Ты ж сам казаў, што я табе падабаюся. Казаў, каб раней сустрэў, узяў бы за жонку. І я думала, здолею табе дапамагчы... Табе цяпер трэба каго-небудзь пашкадаваць. Абавязкова. У сваёй паняверцы ты счарсцвеў душою. Табе апыркла не я, а ўсё жывое натуральнае жыццё. Ты зацyklены на лічбах і здольны адгукацца толькі на штучнае, кідкае і фальшывае... Але ж яно фальшывае...

Нарэшце Каця мінула самую страшную ў іхнім раёне заснежаную пустку ля новабудовлі. Спыніла таксі. Таксіст, які, муціць, бачыў, як хадзіла яна туды-сюды, уздыхнуў:

— Зусім вы сябе не шкадуеце...

А Каця, бы не чуўшы, стаіла ў куточку на заднім сядзенні і

Галіна БАГДАНАВА

ЦЫМКАЛОІД «МАДЛЕН»

ФАНТАСТЫЧНАЯ ПРАЎДА

ён вёў факультатыў. У вячэрніках толькі пачаліся заняткі, і вокны свяціліся ліловым блакітам. Каця пацягнула на сябе важкія празрыстыя дзверы і, упусціўшы з вуліцы імгненна пераўтвораўшы ў пару холад і снег, пайшла доўгім, асветленым з высокай столі ўсяго дзвюма мутна-жоўтымі лямпачкамі, калідоры. Ледзь разбіраючы прыступкі, лясвіцаю мінула купку курільшчыкаў. У актавай зале, мяркуючы па музыцы, рэпечыраваў танцавальны ансамбль. Вось і ручка іхняй аўдыторыі. Замкнёна. Зноў лясвіца, калідор, цяжкія дзверы. Захінаючыся ад завеі, Каця пешкі рушыла да метро, перасела на аўтобус. Юра з прыкрасцю ўздыхнуў. Зараз будзе тут.

Вось выходзіць на ягоным прыпынку, падымае вочы да вокнаў. Трэба патушыць свечку, зацягнуць шторы, затаіцца. А Каця ўжо ля магазіна, пад ліловым ліхтаром, у незашклёнай тэлефоннай будцы. У іхнім раёне яшчэ не прыладзілі таксафонаў. Здымае рукавічку, кладзе двушку, сцягвае капюшон, прыкладае настылюю чорную трубку да вуха. Паставіла сумку, набрала нумар. Зноў наструнілася, слухае...

З першага ж званка Юра ўхапіў трубку, з насцярогаю дачуўся, як аўтамат праглынуў двушку, але як і збіраўся, не вымавіўшы ні слова, націснуў на рычаг. Каця зноў доўга шукала ў кішэні двушку, набірала неслухмянымі з марозу пальцамі нумар.

— Алё, алё, гэта я... — прагаварыла яна ахрыплым голасам насустрач маўчанню.

Юра адчуў: да горла падступаюць словы, але, зноў нічога не вымавіўшы, паклаў трубку. Каця, збянтэжаная, страпянулася. Доўга прыглядалася да вокнаў. Потым рашуча зарыпела

зразумела б, што ён дома, перазваніла. І тады не давялося б нават выходзіць на мароз. Толькі падымі трубку і адкажы. Але гэтае простае рашэнне не прыйшоў ў разумную Юраву галаву.

Каця, няўключна абaperшыся рукою на сумку, паднялася, апошні раз зірнула ўверх да цёмных вокнаў і, кульгаючы, пайшла да аўтобуса прыпынку. Але паехала не дамоў, на канечную. Юра зразумеў, яна сёння не адступіцца. Проста вырашыла пагрэцца. Аўтобус абзлюдзеў, і пакуль шафёр хадзіў адзначацца, у салон набегла холаду. Кацін капюшон заінеў. А яна смыкала чырвоным, ды не, нават ужо ліловым носікам, кусала бледныя, патрэсканыя да крыві вусны і плакала. Яна супакоілася толькі, калі, слізгануўшы позіркам па ягоных вокнах, зноў зайшла ў тэлефон-аўтамат. Ліхтар патушылі, і лічбы было ледзь разабраць. Яна званіла не двушкаю, дзесяткай. Зноў, зацяўшы дыханне, слухала, слухала доўгія гудкі.

Але Юра не ўзяў трубку. Ён толькі выйшаў на кухню і закурываў. Нязнаны жаль падступіўся да горла. Каб жа Каця была не Каця, каб шукала не яго, а каго іншага, выйшаў бы, супакой, правёў. А так... Калісьці ж трэба канчаць. Няхай думае, што ён, Юра, жорсткі, злосны чалавек. Можна, ёй будзе лягчэй забыцца. Ён, Юра, не створаны для такіх, як Каця.

А з відэа пачалі прасочвацца думкі. Ці гэта Каця гаварыла ўслых? Плакала і шаптала:

— Юрась, Юрась... Што ты з сабою робіш... Я разумею, з табою ўсе вельмі жорстка абыходзіліся. Ты расказваў. Бацькі білі. Жанчыны здраджвалі. Цяпер, каб самасцвердзіцца, табе трэба хоць каму адпомсціць. Але завошта ахвяраю ты

засяроджана дыхала, саграла руку...

Юра націснуў на клавіш, і экран патух. Але цяпер ён ужо не мог заставацца сам-насам з сабою... І зноў набраў тэлефон Лазерскіх. Анюта пеціла яго шчаслівага саперніка Мішэля. Той, паклаўшы сваю кучаравую светлую галоўку ёй на калені, выцягнуўся на канапе...

Ходзіць бай па сцяне,
У чырвоным каптане...
Баю, бай...
Баю, бай...

Юра як праваліўся, заснуў... І не пачуў яшчэ аднаго званка. Ён ніколі не сніў каляровых сноў. А тут... Смарагдавая хвалістая трава, і па ёй шапатлівыя, шматколёрныя жывыя кветкі. З пялёстка на пялёстак перакочваюцца расінкі. Пахне медуницаю і суніцамі. Ён, Юра, шукае пунсовыя ягады. А побач нехта, як першым крокам, радуецца кожнай ягонай знаходцы, шчаслівы ягоным шчасцем. Жывая рука пяшчотна праводзіць яму па твары, шыі, плячы...

Юра прахапіўся... Зазвінела шкло. У экране свяцілася дзірка. На падлогу ссыпаліся акрываўленыя шкельцы. Спалатнелы, ён агледзеў сваю далонь і выпадкова націснуў на клавіш магнітафона. Той зашптаў: "Не бойся... Мяне больш няма... Не бойся, мяне больш няма..."

Юру падалося, нейкі ценкі жудлівы прывід сноўдаецца ў барвовым прыцемку пакоя. Ён падхапіўся, адсунуў шторы і заплюшчыўся. Да мігальвага карункавага шкла прыпаў і рассыпаўся шматколёрнымі самцаветамі-бліскаўкамі ружовы марозны ранак. Скрозь калючы дэяментавы ўзор больш нічога не было відаць.

СТОП-КАДР

Фота БелТА.

Гэтага "дракончыка" выгадалі віцебскія школьнікі.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

«ПЕЧ, ПЕЧ, ПАМАЖЫ!»

Светаўспрыманне нашых продкаў было прасякнута верай у незвычайныя магчымасці не толькі жывых істот — звяроў, птушак, але і розных неадушаўлёных прадметаў. Напрыклад, шмат вераванняў і ўяўленняў звязана з печчу.

Печ займае пачэснае месца ў доме, з'яўляецца яго своеасаблівым цэнтрам. Не выпадкова менавіта ў печы або ў падпеччы жыве дамавік — добры дух дома, які клапоціцца пра дабрабыт і здароўе сям'і. Асабліва павага да печы падкрэсліваецца забаронай ужываць "у яе прысутнасці" грубыя або непрыстойныя словы: "Няможна так казаць, бо печ у хаце", "Сказаць, ды печ у хаце".

Адносіны да печы як да жывой істоты праяўляюцца і ў вясельнай абраднасці. Так, збіраючыся ехаць у сваты да дзяўчыны, сваты дакранаюцца да печы ў сваім доме: каб яна ім дапамагла. А зайшоўшы ў хату нявесты, крыху затрымаваюцца каля печы і ціхенька просяць: "Печ, печ, дапамажы". Толькі пасля гэтага сваты пачыналі перамовы з бацькамі дзяўчыны. У некаторых вёсках Гомельшчыны і цяпер існуе старадаўні звычай: маладая на другі дзень пасля вясельня беліць печ у хаце маладога. Гэтым яна імкнецца "задобрывіць" печ, наладзіць адносіны з ёю, а значыць — з новай сям'ёй.

Печ успрымалі таксама як надзвычайную ахову ад хваробы і

смерці. Існавалі такія парады: пры ўваходзе ў хату, дзе знаходзіцца хворы, трэба перш за ўсё зірнуць на печ, і хвароба ў такім выпадку не прыстане. Пасля вяртання з могілак удзельнікам пахавальнай працэсіі неабходна было пагрэць рукі перад пячым агнём, "каб смерць праз комін пайшла".

Усходнім славянам вядомы таксама звычай "запакання" дзяцей у печы. Слабых і хворых дзетак захувалі ў коўдру і адразу пасля таго, як пагас агонь, клалі на некаторы час у печ. Лічылася, што пасля гэтага яны набудуць сілы і здароўе.

Да сённяшняга часу захаваліся звычай перад ад'ездам з дому зачыняць юшку ў коміне і прыкрываць засланкай печ: раней лічылася, што праз комін розная нечысць можа трапіць у жыллё чалавека.

Часам злыя людзі — чараўнікі і ведзьмы — таксама выкарыстоўвалі печ у сваіх нядобрых справах: чараўнік браў зямлю з таго месца, дзе прайшоў чалавек, прамаўляў над следам закляцце, збіраў замоўленую зямлю ў мяшчок і вешаў яго ў комін. Лічылася, што па меры высыхання следу ў коміне будзе сохнуць (хварэць) і той чалавек, у якога чараўнік "вынуў след". Праўда, такой жа зброяй змагаліся і з самімі чараўнікамі і ведзьмамі.

Падрыхтавала
Нэлi ПРЫВАЛАВА.

ЗАГАДКІ Станіслава ВАЛОДЗЬКІ

Начной парой
З даўніх пор
Гарыць вялікі
Светлафор.
Ды толькі жоўтым
Свеціць ён нам.
Калі ж пачне
Гарэць зялёным!

(хвіф0П)

Што пачаў малоць зноў млын,
Болей радасна малым.
Сталі ўсе яны ў двары
У муцэ, як млынары.

Не загнаць дамоў іх зноў.
Не спячы з мукі бліноў.

(Снег)

З табой ён днём пагожым,
— Без сонца жыць не можа.
За хмарку сонца зойдзе —
Знікае ён, як злодзеі.

(Л'воў цень)

Хто ясналікі,
Шмат'языкі.
Ламачча есць —
Расце вялікі!

(Касцёр)

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ У № 13

1. Капез.
2. Дол.
3. Дзьмухаец.

4. Агародніна.
5. Галіна.
6. Яр.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з сучаснымі і за рубяжом "Радзіма".

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Тацяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ,
Тацяна ХРАПІНА.

Спецыяльны карэспандэнт
Нэлi ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтару, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падлісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 828 экз.
Зак. 1015.
Падпісана да друку 17.4.2000 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і адрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

«СВЯТОЕ ВЯЛІЧКА — З ЧЫРВОНЫМ ЯЕЧКАМ»

У АДПАВЕДНАСЦІ з пастановай Нікейскага сабора (325 год) Вялікдзень адзначаецца ў першую нядзелю пасля веснавога раўнадзенства і поўні. Такім чынам, сёлетня гэта свята прыпадае на 23 красавіка ў католікаў і 30 красавіка ў праваслаўных вернікаў.

Першапачаткова славяне адзначалі гэта свята ў гонар Бога Сонца. У дахрысціянскія часы падобныя свята былі і ў фінікійцаў, грэкаў, фрыгіяцаў і іншых народаў. Цікава, што ў старажытных егіпцянаў уваскрэсенне вярхоўнага Бога Асірыса нават сустракалі словамі: «Асірыс уваскрэс!»

ХРЫСЦІЯНСКАЯ назва гэтага свята — Пасха. Яно адзначаецца ў гонар уваскрэсення Ісуса Хрыста, які ахвяраваў сабой і гэтым пазбавіў людзей ад грахоў, дараваў ім вечнае замагільнае жыццё. Згодна з хрысціянскай міфалогіяй, Сын Божы быў распяты на крыжы ў пятніцу. У суботу яго прыхільнікі выпрасілі ў іўдзейскага цара дазвол на пахаванне Ісуса Хрыста і перанеслі яго цела ў пяхору, завалішы ўваход вялікім каменем. А ў нядзелю, калі Маці Божая прыйшла, каб апрануць сына ў пасмяротнае адзенне, Анёл абвясціў ёй, што Ісус Хрыстос уваскрэс... Дарэчы, праваслаўная царква лічыць Пасху самым значным святам, тады як католікі асабліва ўшаноўваюць Нараджэнне Хрыстова.

Апошні перадвелькодны тыдзень называецца «Страстным» — кожны яго дзень мае строга рэгламентаваныя абрады. Так, «у панядзелак неабходна шчыра пасціць, на цэлы дзень адмовіўшыся ад ежы і вады. Каб перасцерагчы сям'ю ад розных інфекцыйных захворванняў, у панядзелак і аўторак нельга трымаць у хаце што-небудзь бруднае, нямытае. У сераду вечарам гаспадары кладзе пад страху хлеб, соль і мыла. З хлебам і асвячонаым велікодным яйкам на Юр'я першы раз скаціну выганялі ў поле. Мылам мыліся назаўтра раніцай. Соль жа трымалі асобна для лячэння сурокаў».

Досвіткам у «чысты чацвер» абавязкова трэба было памыцца ў лазні або выкупацца ў палонцы — гэта забяспечвала добрае здароўе на працягу года. У гэты дзень таксама старанна прыбіралі ў хаце, мылі падлогу, вокны, бялілі хату. «У суботу зранку вешалі на вокны новыя фіранкі, на абразы — набожныя, замешвалі ў дзяжы цеста на пірагі і з абеду распальвалі ў печы. Кожная гаспадыня рыхтавала святочныя стравы. Смажыла мяса, каўбасу, варыла цыбульнае шалупінне і фарбавала ў яго адвары велікодныя яйкі».

Дарэчы, яйка, якое сімвалізуе сусветную прастору і бясконцасць жыцця, — вельмі важны аtryбуT гэтага свята. Яму надавалася магічная сіла: велікодныя яйкі закопвалі ў першую баразну ці на ўскрайку нівы, каб тая добра радзіла, імі абавязкова адорвалі адзін аднаго. З прыняццем хрысціянства гэтая традыцыя была пераасэнсавана: паводле праваслаўных біблейскіх паданняў, Святая Марыя Магдаліна, даведаўшыся аб пакаранні Ісуса Хрыста, прынесла ў падарунак рымскаму імператару Ціберыю чырвонае яйка як знак бязвіннасці Сына Божлага і таго, што з гэтага часу ўсё сусвет нясе на сабе адбітак яго бязвінна пралітай крыві.

У Вялікдзень яйкі асвячаюць у царкве, і затым на працягу трох дзён яны суправаджаюць літаральна кожны крок селяніна. «З яго пачыналі святочную вячэру, клалі ў посуд з

вадой, якой умывалася ўся сям'я, каб быць здаровымі і прыгожымі, яйкі давалі гасцям і бралі з сабой, калі ішлі ў гасці, імі дзяўчаты адорвалі хлопцаў, з якімі меліся браць шлюб».

Шалупінне гэтых яек змешвалі з зернем перад пасевам. Яйкі абавязкова бралі, калі збіраліся на могількі на Радаўніцу. На магільках продкаў іх качалі, робячы крыж, а невялікія кавалчкі пакідалі для сілкавання душ продкаў. Калі першапачатковай традыцыяй было фарбаваць яйкі ў чырвоны колер, то пазней сталі ўжывацца і пісанкі — яйкі, размаляваныя старажытным геаметрычным ці раслінным арнамантам.

Абрадавай ежай на Вялікдзень з'яўляецца таксама спецыяльная

ў першыя дні сваёй смерці, ад Вялікадня да Ушэсця Ісус Хрыстос ходзіць па зямлі сярод людзей, найбольш у выглядзе жабрака. Таму да абяздоленых людзей ставіліся ў гэты час найбольш лаяльна і спачувальна, абавязкова надзялялі іх міласцінай.

Асаблівасцю беларускага святкавання Пасхі было таксама валачобніцтва, вельмі падобнае на зімовы абыход калядоўшчыкаў. За ноч валачобнікі паспявалі зайсці ў кожную хату, павіншаваць гаспадароў са святам, пажадаць ім здароўя і дабрабыту:

Песенька спета напроці лета,
А будзь жа весел, як вясна
красна,
А будзь жа ціхі, як ціха лета,
А будзь жа багаты, як багата
восень.

КУЛІЧ З РАЗЫНКАМІ

800 грамаў мукі, 200 грамаў сметанковага масла, 50 грамаў свежых дражджэй, 5 яек, 200 грамаў цукру, 1 шклянка малака, 200 грамаў разынак, соль.

Масла растапіць, уліць гарачае малако, дадавіць цукар, соль, перамяшаць і астудзіць да тэмпературы сырадою, пасля чаго ўсыпаць муку, уліць распушчаныя ў невялікай колькасці малака дрожджы, добра перамяшаць, паставіць у цёплае месца для браджэння. Калі цеста падымецца, дадавіць 5 жайткоў, 5 узбітых у трывалу пену бялкоў, разынку, добра вымеціць, пакласці цеста ў шчодрэ змазаную маслам, падпыленую мукою форму, запойніць яе напалову. Калі цеста падымецца, выпякаць куліч пры тэмпературы 180 градусаў да гатоўнасці.

БАБА З ШАКАЛАДАМ І АРЭХАМІ

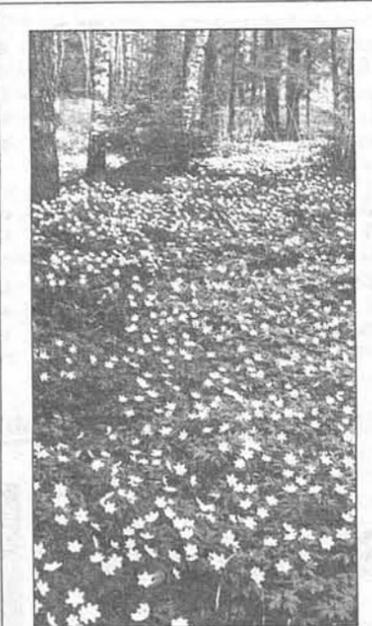
300 грамаў мукі, 100 грамаў арэхаў, 200 грамаў цукру, 4 жайткі, 200 грамаў сметанковага масла, 50 грамаў шакаладу, 100 грамаў малака, 4 бялкі, сода на кончыку нажа.

ДЛЯ АБСЫПКІ: цукровая пудра з ванілінам.

Масла з цукрам і жайткамі ўзбіць да атрымання пыльнай пены і поўнага растварэння цукру, дадавіць стружку шакаладу, здробленыя арэхі, уліць тонкім струменьчыкам малако, перамяшаць. Затым усыпаць муку, змешаную з содай, дадавіць узбітыя ў трывалу пену бялкі. Цеста пакласці ў змазаную маслам і падпыленую мукою форму, выпякаць да гатоўнасці. Астуджанае выпячанае бабу выняць з формы, насыпаць цукроваю пудраю з ванілінам.

Заўвага: каб захаваць порыстасць цеста, трэба паставіць яго ў цёплае месца і пазбягаць скрызнякаў, каб баба «не прастудзілася». Раскладзенае ў формы цеста нельга перасоўваць, бо яно асядзе. Каб захаваць выпячанае бабу порыстай і лёгкай, трэба, не дастаючы яе з формы, пакласці дагары нагамі на падушку і пакінуць да поўнага астывання.

Падрыхтавала Нэлі ПРЫВАЛАВА.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Полям, лесам, пералескамі,
Па зямлі, вясной абуджанай,
Красавік ідзе з пралескамі
Па праталінах і лужныхах.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

выпечкі хлеб — «пасха». Лічылася, калі ён спячацца пышным, то сям'і будзе спадарожнічаць поспех.

Суботнім вечарам з кожнай сям'і звычайна гаспадар ці старэйшыя людзі ідуць у храм на «ўсяночную». Апоўначы вакол храма робіцца трайны абход, пасля чаго свяшчэннікі абвешчаюць: «Хрыстос уваскрэс!» Гэтымі словамі на працягу нядзелі і наступных двух дзён хрысціяне вітаюцца са сваімі знаёмымі, роднымі, сябрамі. На што адказваюць «Ва ісціну ўваскрэс» і ціпаюцца. Набажэнствы ў святочную ноч заканчваюцца гадзін каля чатырох. Пасля «ўсяночнай» усе спяшаліся дадому. У некаторых мясцовасцях лічылася: хто першы ўвойдзе ў вёску і раней за іншых прыйдзе ў сваю хату, у таго будзе лепшы ўраджай і ён хутка скончыць яго збор. Толькі цяпер, пасля доўгага сям'яднёвага посту, можна было «разгавецца» — уволью паласавання рознымі стравамі.

АМАЛЬ ва ўсіх раёнах Беларусі ў першы велікодны дзень людзі сустракалі ўсход сонца. Казалі, што ў гэты дзень яно быццам «іграе», пераліваецца рознымі колерамі.

Распаўсюджаным было і такое павер'е: быццам бы кожны год, які

СПОРТ: КАРАТЭ

Фота Мікалая ПЯТРОВА.

У адкрытым чэмпіянаце паўночных краін па каратэ па алімпійскай версіі WKF, які праходзіў у Фінляндыі, Швецыі, Даніі, Нарвегіі, Ісландыі беларусы выступалі ў якасці запрошаных і заваявалі ўсе прызавыя месцы. У аднаклубніка Таццяны Яўгена Краўчанкі — другое месца, а трэцяе — у каратыстаў з Наваполацка Віталія Дзьячкова і Канстанціна Каралёва.

НА ЗДЫМКАХ: каратысты Таццяна ПАЗНЯК і Яўген КРАУЧАНКА са сваім трэнерам Віктарам ГРЫНЕВІЧАМ (у цэнтры); прызёр спаборніцтваў Таццяна ПАЗНЯК.

ЛІТАРАВАЯ КРЫЖАВАНКА

У КОЖНУЮ КЛЕТКУ КРЫЖАВАНКІ ПРАСТАЎЛЯЙЦЕ ПА ДЗВЕ ЛІТАРЫ АДГАДАНАГА СЛОВА-АДКАЗУ

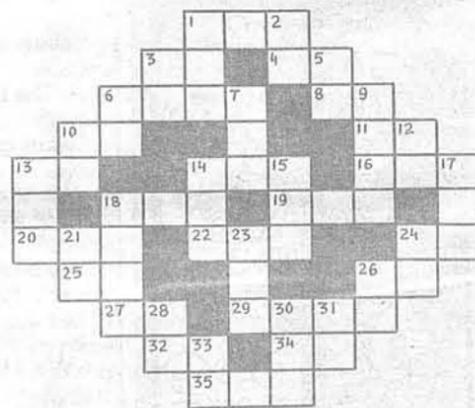
ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Народнае зімовае свята дахрысціянскага паходжання. 3. Калючая зброя, від кап'я. 4. Вялікая марская драпежная рыба. 6. Беларуская салодкая страва з густа заваранай жытняй мукі. 8. Вялікі марскі рак. 10. Саюз, аб'яднанне. 11. Цестападобнае рэчыва, густая сумесь. 13. Сена, снапы, складзеныя конусам. 14. Памер заробтнай платы, аклад. 16. Старажытнарымскае адзенне нахштат кашулі. 18. Фехтавальная зброя. 19. Дзель транспартнага сродку, якая змякчае штуршкі пры яздзе. 20. Летняя адкрытая прыбудова да дома. 22. Статак, гурт жывёл аднаго віду. 24. Алкагольны напітак. 25. Сталіца Перу. 26. Прадукт размолу збожжа. 27. Перамяшчэнне на нагах. 29. Беларускі народны танец. 32. Частка корпуса струннага музычнага інструмента. 34. Прадмет мэблі. 35. Аповесць Я. Коласа.

ПА ВЕРТЫКАЛІ.

1. Хахлаты аўстралійскага папугай. 2. Спартыўны снарад у лёгкай атлетыцы. 3. Інструмент для разразання дрэва, металу. 5. Найдрабнейшая часцінка хімічнага элемента. 6. Крупы з

крухмалу. 7. Абласны цэнтр на Украіне. 9. Сталёвы каркас жалезабетонных збудаванняў. 10. Лісцевое дрэва. 12. Зімовая павозка. 13. Спартыўная барацьба. 14. Рака, правы прыток Віліі. 15. Бой тарызора з быком у Іспаніі. 17. Ігральны дом. 18. Драпежны звер з каштоўным футрам. 21. Аўтагонкі на спецыяльных спартыўных машынах. 23. Усякі прадмет, які мае разглінаванне ў выглядзе рагоў. (Разм.). 24. Кармавая расліна сямейства бабовых. 26. Двукрылае насякомае. 28. Французскі пісьменнік XIX стагоддзя. 30. Хімічны элемент, мяккі метал. 31. Засеянае поле. 33. Асобны здымак на фотаплёнцы.

Падрыхтавала Святлана ФАЦЕВА.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара Галіна УЛІЦЕНАК. Адказны сакратар Таццяна КУВАРЫНА. Рэдактар аддзела — член рэдкалегіі Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела Алена СПАСЮК. Аглядальнікі Юрась ЛЯШКЕВІЧ, Леанід МАРАКОЎ, Таццяна ХРАПІНА.

Спецыяльны карэспандэнт Нэлі ПРЫВАЛАВА. Рэдактар-перакладчык Святлана КАРПУЧОК. Стыльрэдактар Ірына КАЗЛОВА. Тэхнічны рэдактар Данута РАКАВЕЦ.

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854. Тыраж 1 828 экз. Зак. 1094. Падпісана да друку 24.4.2000 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).